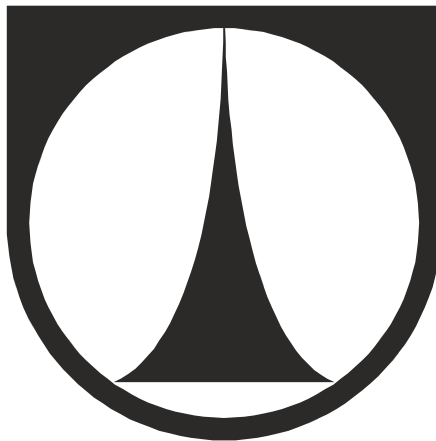

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Pavlína Lotová

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Zapojení nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti

The Involvement of NGOs in Active Employment Policy

DP-EF-KEK-2013-38
Bc. Pavlína Lotová

Vedoucí práce: doc. Ing. TMarka Laboutková, Ph.D., katedra ekonomie
Konzultant: Mgr. Radka Mikulová, občanské sdružení D.R.A.K.

Počet stran: 91 Počet příloh: 0

Datum odevzdání: 10. května 2013

Zadání diplomové práce

Zadání diplomové práce

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – kolní dílo.

Berou na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si v domě povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, ať do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci, 10. května 2013

Anotace

Tématem diplomové práce je zapojení nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti. Cílem práce je, v rámci sledovaného období, zmapovat vývoj nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti v závislosti na zapojování nevládních neziskových organizací v České republice a dle vybraných statistických dat zhodnotit rozdíly při zapojování organizací neziskového sektoru do aktivní politiky zaměstnanosti ve dvou zvolených krajích České republiky. Teoretická část se nejprve vnuje funkcím a cílům neziskových organizací ve společnosti, popisuje vztah mezi občanským sektorem, trhem a státem, je zaměřena na význam a oblasti působení nevládních neziskových organizací. Poslední kapitola teoretické části osvětluje problematiku politiky zaměstnanosti. Stejná část práce mapuje vývoj počtu sledovaných neziskových organizací, nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti v České republice a následně ve dvou zvolených krajích, uvádí možné důvody takového vývoje, hodnotí vzájemné souvislosti, odlišnosti ve vývoji a ovlivňující faktory. Poslední kapitola práce se zabývá případovou studií konkrétní neziskové organizace.

Klíčová slova

Aktivní politika zaměstnanosti, nástroje aktivní politiky zaměstnanosti, nestátní nezisková organizace, nezisková organizace, občanská společnost.

Annotation

The topic of the diploma thesis is the involvement of NGOs in active employment policy. The aim of the thesis is, within the period, to map the development of instruments and measures of active employment policy depending on the involvement of NGOs in the Czech Republic and according to the selected statistical data evaluate differences in the involvement of non-profit organizations in active employment policy in two selected regions of the Czech Republic. Theoretical part firstly deals with functions and aims of NGOs in the society, describes the relationship between the civil sector, market and the state, is focused on the meaning and sections of NGOs activity. The last chapter of theoretical part explains the issues of employment policy. Main part of the thesis analyses the development non-profit organizations, instruments and measures of active employment policy in the Czech Republic and then in two selected regions, presents the possible reasons of this development, assess mutual connections, differences in the development and factors of influence. The last chapter of the thesis deals with the case study of the specific non-profit organization.

Key Words

Active employment policy, instruments of active employment policy, non-profit non-governmental organization, non-profit organization, civil society.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce doc. Ing. TMArce Laboutkové, Ph.D., za její cenné rady a připomínky, díky kterým mohla tato diplomová práce vzniknout. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia a při vypracovávání této diplomové práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala i Mgr. Radce Mikulové, za její ochotu, spolupráci a přínosné informace.

Obsah

Seznam obrázků	11
Seznam tabulek	12
Seznam zkratk	14
Úvod.....	15
1 Funkce a cíle neziskových organizací ve společnosti.....	17
1.1 Funkce neziskových organizací v odborné literatuře	18
1.2 Cíle neziskových organizací ve společnosti.....	22
2 Vztahy mezi občanskou společností, trhem a státem.....	24
2.1 Občanská společnost v demokratickém státě	24
2.2 Občanský sektor a trh.....	26
2.2.1 Selhání trhu v poskytování veřejných statků	27
2.2.2 Typy spolupráce mezi občanským sektorem a trhem.....	27
2.3 Občanský sektor a stát.....	29
2.3.1 Vztah NNO a státu.....	29
2.3.2 Selhání státu a občanského sektoru	30
2.3.3 Modely vztahu státu a občanského sektoru.....	30
3 Význam a oblasti působení NNO.....	34
3.1 Význam NNO	34
3.2 Oblasti působení NNO	36
4 Politika zaměstnanosti	40
4.1 Pasivní politika zaměstnanosti	41
4.2 Aktivní politika zaměstnanosti.....	41
5 Zapojení nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti..	44
5.1 NNO zaměřené na podporu integrace znevýhodněných osob na trh práce	44
5.2 Financování NNO ze sociálního fondu Evropské unie	49
5.3 Aktivní politika zaměstnanosti v souvislosti s NNO	52
5.3.1 Chráněná pracovní dílna a chráněné pracovní místo	52

5.3.2	Rekvalifikace.....	53
5.3.3	Samostatná výd le ná innost.....	54
5.3.4	Evropský sociální fond	55
5.3.5	Zhodnocení vývoje nástroj a opat ení APZ v závislosti na zapojování NNO v rámci eské republiky za sledované období	56
5.4	NNO a aktivní politika zam stnanosti v Libereckém kraji	59
5.5	NNO a aktivní politika zam stnanosti v Ústeckém kraji.....	63
5.6	Zhodnocení vývoje nástroj APZ v závislosti na zapojování NNO v rámci Libereckého a Ústeckého kraje za sledované období.....	68
6	P ípadová studie vybrané neziskové organizace.....	73
6.1	Ob anské sdružení D.R.A.K.	73
6.2	Projekty realizované ob anským sdružením D.R.A.K.	75
6.2.1	Projekt S D.R.A.K.em do práce	76
	Záv r	81
	Seznam poufíté literatury.....	83

Seznam obrázk

Obrázek 1: Nejčastěji používané označení pro organizace občanské společnosti.....	25
Obrázek 2: Vývoj počtu NNO zapojených do APZ v krajích ČR za jednotlivé roky 2003-2011.....	47
Obrázek 3: Vývoj NNO zapojených do APZ v Libereckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011.....	60
Obrázek 4: Vývoj NNO zapojených do APZ v Ústeckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011.....	64
Obrázek 5: Vývoj NNO zapojených do APZ v Libereckém a Ústeckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011.....	68

Seznam tabulek

Tabulka 1: Koncepce funkcí NNO v odborné literatuře dle autora.....	19
Tabulka 2: Vývoj podílu NNO zapojených do APZ v krajích ČR za jednotlivé roky 2003-2011.....	45
Tabulka 3: Vybrané statistiky OZP v letech 2003-2011	48
Tabulka 4: Alokace finančních prostředků na APZ z ESF v letech 2004-2006 (v EUR)....	50
Tabulka 5: Alokace finančních prostředků na APZ ze státního rozpočtu v letech 2004-2006 (v EUR)	51
Tabulka 6: Alokace finančních prostředků na APZ z ESF a ČR v letech 2007-2013 (v mil. EUR)	51
Tabulka 7: Počet vytvořených pracovních míst a umístěných uchazečů do CHPD a CHPM v letech 2003-2011	53
Tabulka 8: Využití rekvalifikace jako nástroje APZ pro OZP v letech 2003-2011	54
Tabulka 9: Uchazeči o zaměstnání z řad OZP vykonávající samostatnou výdělečnou činnost v letech 2003-2011	55
Tabulka 10: Podpora osob a získání finančních prostředků v rámci ESF v letech 2006-2011	56
Tabulka 11: Výdaje na APZ ze státního rozpočtu a podpora zaměstnávání OZP v letech 2003-2011 (v mil. Kč)	59
Tabulka 12: Nezaměstnanost a volná pracovní místa pro OZP v Libereckém kraji v letech 2003-2011	61
Tabulka 13: Počet vytvořených pracovních míst a podpořených osob v CHPD a CHPM v Libereckém kraji v letech 2003-2011	62
Tabulka 14: Úhrnutí finančních prostředků na nástroje APZ v Libereckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)	63
Tabulka 15: Nezaměstnanost a volná pracovní místa pro OZP v Ústeckém kraji v letech 2003-2011	65
Tabulka 16: Počet vytvořených pracovních míst a podpořených osob v CHPD a CHPM v Ústeckém kraji v letech 2003-2011	66

Tabulka 17: Věpání finančních prostědků na nástroje APZ v Ústeckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)	68
Tabulka 18: Podíl nezaměstnanosti OZP v rámci celkové nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji za sledované období 2003-2011 (v %).....	69
Tabulka 19: Počet vytvořených pracovních míst a podpořených osob v CHPD a CHPM v Libereckém a Ústeckém kraji v letech 2004-2011	71
Tabulka 20: Věpání finančních prostědků na opatření APZ v Libereckém a Ústeckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)	71

Seznam zkratek

APZ	Aktivní politika zaměstnanosti
CVNS	Centrum pro výzkum neziskového sektoru
SÚ	Český statistický úřad
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
CHPD	Chráněná pracovní dílna
CHPM	Chráněné pracovní místo
ICNPO	Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (<i>International Classification of Non-profit Organizations</i>)
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MV ČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NNO	Nestátní neziskové organizace
TUL	Technická univerzita v Liberci
OOS	Organizace občanské společnosti
OP	Operační program
o.s.	Občanské sdružení
OSV	Osoba samostatně výdělečně činná
OZP	Osoba se zdravotním postižením
PM	Pracovní místo
SV	Samostatná výdělečná činnost
ÚP	Úřad práce České republiky
VPM	Volné pracovní místo
ZTP	Zvláštní fyzické postižení

Úvod

Tématem diplomové práce je zapojení nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti. Neziskové organizace společně s oblastí zaměstnanosti, respektive uplatňováním na trhu práce, představují aktuální a zajímavou problematiku.

Cílem diplomové práce je, v rámci sledovaného období, zmapovat vývoj nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti v závislosti na zapojování nevládních neziskových organizací v České republice. Dle vybraných statistických dat zhodnotit rozdíly při zapojování nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji, posoudit vzájemné vazby, difference a faktory, které mohly vývoj ovlivnit.

Sféra neziskového sektoru, potažmo celá občanská společnost, prošla v uplynulých desetiletích, v souvislosti s rozvojem demokracie, obdobím velkých změn a pokroku. Nevládní neziskové organizace se dle svých cílů a poslání soustředí na menšinovou část společnosti, jejíž potřeby nejsou nebo nemohou být státem či trhem plně uspokojeny. Mezi rozsáhlým počtem neziskových organizací se nachází i takové, které se svými činnostmi zapojují do politiky zaměstnanosti. V současné době, kdy otázka samostatnosti, nezávislosti a finanční zajištění nabývá na významu, je pro cílovou skupinu neziskových organizací, které se svými aktivitami zasazují o posilování sebevědomí, schopností, znalostí a následné zvyšování uplatnitelnosti v pracovním prostředí, podpora od těchto organizací velmi důležitá a často zásadní. Dnes, kdy jsou požadavky ze strany firem na uchazeče o pracovní místo velmi vysoké a specifické, je pro určité jedince těžké, leckdy nemožné uspět. Také z tohoto důvodu existují nevládní neziskové organizace, které zmíněné občany podporují prostřednictvím nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti.

Diplomová práce je rozvržena do dvou částí. První část je teoretická: seznamuje s funkcemi a cíli neziskových organizací ve společnosti, definuje vztahy mezi občanským sektorem, trhem a státem. Uvádí důvod vzniku, existence neziskových organizací a celého neziskového sektoru, dále přibližuje problematiku politiky zaměstnanosti a role

neziskových organizací v ní. Druhá část práce mapuje množství nevládních neziskových organizací, které se prostřednictvím svých aktivit za sledované období zapojovaly do aktivní politiky zaměstnanosti. Dále jsou zmapovány a zhodnoceny nástroje a opatření této politiky, posouzeny vzájemné závislosti a odlišnosti společně s možnými ovlivujícími faktory v rámci celé České republiky s důrazem na Liberecký a Ústecký kraj. Závěrem druhé části diplomové práce je případová studie neziskové organizace, která vlastními aktivitami podporuje nejen své členy, ale také znevýhodněné osoby v rozvoji, nezávislosti a úspěšné integraci na trhu práce.

Diplomová práce byla vypracována na základě informací získaných z literatury, odborných studií, analýz, databází a statistik. Dále byly využívány elektronické informace dostupné z internetových zdrojů a informace získané na základě spolupráce s konzultantem.

1 Funkce a cíle neziskových organizací ve společnosti

V odborné literatuře je definována řada různých pohledů na role a funkce nestátních neziskových organizací (dále jen NNO) v demokratické společnosti, které se leckdy i podstatně navzájem odlišují. Například autoři E. Boris a M. Williams zadili funkce NNO do tří kategorií, kterými jsou funkce sociální, občanské a ekonomické. Podrobněji se tímto problémem zabývá odborná literatura jiných autorů, jejichž členění funkcí je rozsáhlejší a členění odlišné (Boris and Mosher-Williams, 2009). Jisté je, že NNO plní v demokratickém státě specifickou a často nezastupitelnou roli (Friš, 2000).

Dlouhým historickým okamžikem se stal rok 1990. V tomto roce byl zahájen projekt Johns Hopkins University, který se zaměřil na srovnání funkcí NNO v různých státech. Do tohoto okamžiku nebyla zmiňovaná oblast podrobněji zmapována. Výstupem projektu bylo vymezení čtyř hlavních funkcí NNO – servisní, expresivní, advokátní a funkce budování komunity. Avšak v mezinárodním srovnávacím měřítku byly tyto funkce rozděleny pouze do dvou skupin s ohledem na aktivity, kterými se jednotlivé NNO nejčastěji zabývají. Mezinárodní klasifikace neziskových organizací (ICNPO – International Classification of Nonprofit Organizations) tyto dvě skupiny funkcí NNO rozlišila na funkce servisní a expresivní (Pospíšil, 2009).

Jednou z typických vlastností neziskových organizací je jejich rozmanitost a zajišťování plnění více funkcí najednou. Z toho vyplývá, že klasifikování funkcí NNO pouze do dvou skupin by bylo nepřesné. Pro dostatečné a přesné srovnání, vystihnoutí reálné situace na úrovni sektorové a organizační, je zapotřebí, aby byly použity kvalitativní metody a kvantitativní studie. Pro srovnatelné výsledky plnění funkcí v jednotlivých zemích je nutné funkce, které NNO plní, teoreticky vymezit a v neposlední řadě nalézt nástroj pro identifikaci konkrétní funkce v rámci jedné organizace (Pospíšil, 2009).

1.1 Funkce neziskových organizací v odborné literatuře

Funkce NNO byly v minulosti odbornou literaturou již vymezeny a definovány. Postupem času však docházelo k jejich úpravě, rozšiřování a specifikaci. Výsadní postavení ve věch odborných vymezeních funkcí NNO zastává funkce poskytování služeb. Důvodem je dle R. M. Kramera podstata existence neziskového sektoru, totiž poskytování služeb, které mají za úkol bu výlučně, primárně nebo komplementárně doplnit služby, které zajišťuje svou činností stát (Kramer, 1981, s. 234).

J. Estelle a S. Rose-Ackerman (2009) zastávají takový názor, že NNO tvoří dvě skupiny. První skupina poskytuje služby (příkladem mohou být školy nebo nemocnice) a druhá skupina reprezentuje zájmy (zde se jedná například o odbory, zájmové skupiny nebo politické strany).

Ostatní autoři se přiklánějí k názorům, že NNO zastávají více funkcí, nejen jednu. Mezi tyto autory lze zařadit **J. Wolperta**, který činnosti NNO rozložil do trojúhelníku. Každý jeden roh zastává jinou funkci: filantropii, charitu a služby. NNO mohla podle pozice uvnitř trojúhelníku zastávat jednu, dvě nebo všechny tři funkce (Wolpert, 2001, s. 130).

K úpravě Wolpertova trojúhelníku došlo vzápětí, kdy **K. C. Land** přiděl funkci čtvrtou, pospolitost (Land, 2001, s. 66).

Nejpozději byl vypracoval **P. Frumkin** (2005, s. 25). Tyto funkce, které byly výsledkem matice o čtyřech polích, kde na jednu osu umístil nabídku s poptávkou a na druhou expresivní a instrumentální roli, nazval jako poskytování služeb, občanskou politickou angažovanost, funkce hodnoty a víry, a v neposlední řadě funkci tzv. sociálního podnikání.

R. M. Kramer je také zastáncem rozdělování funkcí NNO do čtyř rolí. Na rozdíl od P. Frumkina uvádí navíc role zlepšovacích, advokačních, vizionářských, roli strážce hodnot a prokopnickou v oblasti služeb a neméně důležitou roli dobrovolnictví (Kramer, 1981, s. 173ff).

Společně s dvanácti předcházejícími autory i **J. Kendall** definuje obdobná dělení. Tento autor však uvádí jiná označení a rozvádí základní typy i funkce na jím definovaných funkcích. Jeho pětice funkcí je následující: poskytování služeb, expresivní funkce, komunitní funkce (neboli budování komunity, odráží podobný princip jako pospolitost od K. C. Landa), inovace (tato funkce je naopak obdobou Kramerovy prokopnické funkce) a poslední funkce o prosazování zájmů (Kendall, 2003).

Výše uvedené dělení funkcí do pěti skupin definuje v obdobné podobě i **Lester M. Salamon** et al. (2000). Klasifikuje funkce expresivní, vůdcovské, budování komunity a demokratizace, dále funkce poskytování služeb, inovace a prosazování zájmů.

Z tohoto stručného shrnutí vyplývá, že definice a zhodnocení jednotlivých funkcí od odlišných autorů se rozcházejí. V následující tabulce je znázorněn souhrn rozvržení funkcí různých autorů. Měřítkem pro srovnání byl obsah těchto funkcí, který je stejný nebo podobný, i v případě, že se jednotlivé kategorie funkcí odlišují svými názvy (Pospíšil, 2009).

Tabulka 1: Koncepce funkcí NNO v odborné literatuře dle autora

Funkce/Autor	Salamon Sokolowski Frič	James Rose-Ackerman	Wolpert	Land	Frumkin	Kramer	Kendall	Salamon Hems
Služby/Servisní funkce/Poskytování služeb	x	x	x	x	x	x	x	x
Expresivní (a vůdcovská) role/Role strážce hodnot/Dobrovolnictví/Reprezentativní funkce	x	x			x	x	x	x
Filantropie			x	x				
Charita			x	x				
Zlepšovací a advokační funkce					x	x	x	x
Role vizionářská a role průkopníka ve službách/Inovační funkce						x	x	x
Budování komunity (a demokratizace)/Pospolitost/Budování sociálního kapitálu				x			x	x
Sociální podnikání					x			

Zdroj: POSPÍŠIL, M., M. NEYMAYR, S. KŘIVÁKOVÁ aj., Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti, s. 5.

V prostředí českých NNO zatím nevznikla nezávislá studie zabývající se jejich funkcemi, autoři tudíž přejímají metodiku z projektu Johns Hopkins University a Salamonovo dělení (Pospíšil, 2009). V následujícím textu práce je vysvětleno pět klíčových funkcí, které NNO ve společnosti plní dle L. M. Salamona.

1. Servisní funkce

Podstata servisní funkce spoívá v tom, že samotné NNO zajiují poskytnutí služeb nejznámějších typů. Tyto služby jsou bez rozdílu poskytovány jejich členům, zvlátním cílovým skupinám nebo široké veřejnosti. NNO do svých činností zahrnují služby, které by jinak musel poskytovat stát. NNO tedy nabízí služby, které nejsou soukromým ani veřejným sektorem zajičovány (Friš, 2000). Jinými slovy, jedná se o služby, při jejichž poskytování selhává trh i stát. Služby jsou poskytovány výhradně z důvodu nutnosti jejich poskytování, které by jinak bylo nedostatek finančních prostředků na jejich poskytnutí (Pospíšil, 2009).

2. Inovační funkce

NNO mnohdy reagují na nově vzniklé situace, které prozatím nemají žádný známý postup nebo návod, jak je řešit. Experimentují, zavádí nové a neotřelé metody. To samozřejmě neodmyslitelně souvisí s velkou mírou rizika, které musí mít na paměti a v případě neúspěchu se s ním také vypořádat. Prostřednictvím této funkce identifikují do té doby nepojmenované problémy, usilují o jejich odstranění (Friš, 2000). S touto definicí se v podstatě ztotožňuje i R. M. Kramer, který tvrdí, že NNO vyvíjejí a provádějí nové služby do praxe, šplhávají po cestě, která vyústí v přijetí těchto služeb státem, případně jinými NNO. Ostatní autoři, zabývající se touto problematikou, definují inovační funkci obecněji (Pospíšil, 2009).

L. M. Salamon (Salamon et al., 2000, s. 6) se dívá na inovaci z jiných hledisek:

- evoluční inovace (podstatu vidí ve vzniku nového procesu nebo produktu),
- expanzivní inovace (cílem je nalezení nového trhu),
- úplná inovace (výsledkem je proces nebo produkt, který bude uplatněn na novém trhu).

Z tohoto dělení vyplývá, že inovační funkce je stanovena jako změna produkce. Výstupem je tedy transformovaná produkce, bez ohledu na to, zda je výsledkem nová služba, spotřebitel, postup nebo nová organizační struktura (Pospíšil, 2009).

3. Funkce ochrany práv a sociální změny

Úkolem neziskových organizací je ochrana vlastních členů a jiných osob proti podstatně silnějšímu státnímu aparátu, soukromým organizacím a majoritním skupinám. NNO současně plní funkci sdruflovatele osob a jejich úkolem je také prosazování společenských změn, které jsou v obecném zájmu (Friš, 2000). L. M. Salamon v odborné literatuře pojmenoval tuto funkci jako funkci advokátní. Definoval tak aktivity, které prosazují změny politiky nebo společenských podmínek, hrají roli zprostředkovatele mezi občanem a širším politickým prostředím, uskutečňují změny jménem členů vlastních skupin, ale i jménem ve společnosti (Salamon et al., 2000, s. 6).

4. Expresivní a kolíční funkce

Tato funkce je popisována jako situace, kdy NNO umožní svým členům a ve společnosti sebevyjádřit se. Poznat, rozvinout a vyslovit své pocity, myšlenky a názory (Friš, 2000). Pro srovnání, například Lester M. Salamon tvrdí, že tuto funkci lze chápat jako rozšíření funkce advokátní. Domnívá se, že spolu s politickými a společenskými zájmy dochází v rámci expresivní funkce k podnětům pro vyjádření rozmanitých pocitů práv v oblastech volného času, sociální oblasti, kultury aj. R. M. Kramer naopak zdrazňuje potřebu chránit hodnoty jednotlivce, ale i společnosti, podporovat občanskou motivaci, zájem prosadit se a rozvíjet vřelost (Pospíšil, 2009).

5. Komunitní a demokratizační funkce

NNO ve své podstatě umožní vyjádření etných názorů, zájmů a podporu tradic. Současně ve společnosti kladou důraz na potřebu vzájemné solidarity a citu pro společnost. Podporují vznik a navazování vztahů, vytváření důvěry, která je základním kamenem pro zrod demokracie a fungování trhu. Spoluutvářejí normy chování a společenské hodnoty. Pomáhají budovat sebevědomí občanů, posilují jejich suverenitu, odpovědnost a povinnosti ke společnosti jako celku (Friš, 2000). Komunitní a demokratizační funkce má celou řadu odlišných definic. Podstatou všech je ale snaha o navázání kontaktů, tvorbu vazeb a spolupráce (Pospíšil, 2009).

Z popisu jednotlivých funkcí NNO vyplývá, že v praxi chybí dostatek teoretických podkladů pro definované funkce. Tento problém vede ke vzniku rozsáhlých seznamů nepříliš vymezovaných kategorií, které dále odkazují na další koncepty. To výrazně znesnadňuje studium těchto funkcí na úrovni společnosti nebo organizace (Pospíšil, 2009).

1.2 Cíle neziskových organizací ve společnosti

Obecným cílem NNO je schopnost úspěšně a permanentně plnit jejich funkce, které ve společnosti zastávají. Jedná se o tyto funkce, které byly výše podrobněji popsány:

- servisní,
- inovační,
- ochrany práv a sociální změny,
- expresivní a –kolící,
- komunitní a demokratizační.

Aby tyto funkce byly NNO vůbec schopny uskutečnit, je nutné, aby měly takové prostředí, jejich vzájemným využitím a propojením získají způsobilost k rozvoji a pokroku ve vlastních oborech. Jednalo by se o možnost organizovat, koordinovat a řídit procesy změny uvnitř vlastní organizace. Dalším cílem NNO je zavedení vzájemné kooperace mezi jednotlivými NNO, vládou, státní správou a veřejností (Friš, 2000).

Pro posouzení, zda bylo toto cíle v minulosti dosaženo, práce uvádí krátký výčet cílů, které byly prezentovány na 8. Národní veřejné konferenci NNO v Praze, která se konala v dubnu roku 2012 (Borovice.cz, 2012).

Zástupci občanské společnosti usilují o to, aby:

- Stát, podnikatelé a NNO kooperovaly na ekvivalentní úrovni ve prospěch občanské společnosti. V zájmu rozvoje občanské společnosti je myšlenka spolupráce na místní, regionální, národní i evropské úrovni.
- Nestátní neziskový sektor se stal partnerem ve veřejné správě a podnikatelské sféře.

- Byly součástí Programovacího období EU 2014-2020¹ spolu s veřejnou správou, podnikateli a dalšími subjekty.
- Legislativa upravující problematiku NNO byla přehledná, srozumitelná, spravedlivá a motivující k účasti ve společnosti na aktivitách NNO a jejich podpoře.
- Bez ohledu na zázemí měly být udržitelné a rovný přístup k veřejným finančním zdrojům.
- Byly legislativně upraveny oblasti sociálního podnikání a sociální ekonomiky.

Z výše uvedených bodů vyplývá, že dosud nebylo dosaženo uspokojivých výsledků a podmínek pro existenci a bezproblémovou činnost NNO. Zástupci NNO se stále snaží zajistit a stanovit lepší, konkrétní, rovnocenné podmínky v prostředí nestátního neziskového sektoru (Borovice.cz, 2012).

Zaměřili se nyní diplomová práce na **vize neziskových organizací**, z požadavků a potřeb jejich zástupců jednoznačně vyplývá, že NNO usilují a potebují ke své efektivní činnosti vhodnou legislativu a systém založený na rovnoprávném postavení a vzájemné spolupráci mezi veřejnou správou, podnikateli a jimi samotnými (Borovice.cz, 2012).

¹ Období, kdy EU realizuje cíle své regionální a strukturální politiky. členské země formulují do tzv. programových dokumentů své cíle a priority, kterých chtějí v daném období dosáhnout (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2013).

2 Vztahy mezi občanskou společností, trhem a státem

Pro účely diplomové práce je pojem občanská společnost chápán jako prostor, kde občané státu mohou svobodně konat a sdružovat se společně s dalšími subjekty, jako je trh a stát. Následující text se dále zaměřuje na vztahy, které organizace občanské společnosti (dále jen OOS) vytváří společně s trhem a následně i se státem. Jaké jsou úlohy, funkce a nedostatky těchto subjektů, kde se navzájem doplňují a spolupracují ve svých rolích a úlohách pro zajištění svých cílů a uspokojení potřeb společnosti.

Občanská společnost zahrnuje široké spektrum nejrůznějších subjektů a členů, které se podílejí, jako příklad mohou být uvedeny například nadace, církve, nejrůznější svazy, kluby, asociace, hnutí atd. Každý z těchto subjektů se snaží dosáhnout svým stanoveným cílům, které jsou velmi rozmanité a týkají se nejrůznějších oblastí. Společnost, která se nazývá demokratickou, v sobě zahrnuje právě tyto OOS, její členové se sdružují s cílem zabezpečit rovné podmínky a podmínky pro své členy v této společnosti, pomocí znevýhodněným poskytnutím atd. Ne všechny společnosti a sdružení občanů mají pozitivní dopady, v praxi se lze setkat se spolky podporující svou existencí separaci vlastních členů od společnosti, netoleranci, protidemokratické myšlenky (Skovajsa, 2010).

S pokrokem a růstem společnosti dochází k nabývání na významu svobodného sdružování občanů, volného vyjadřování myšlenek a názorů. Narůstá právě tak i význam občanské společnosti. Je potřeba nalézt a vyhranit pravomoci, spolupráci a zodpovědnost jednotlivých subjektů OOS, trhu a státu vůči celé společnosti pro udržení demokracie a občanské svobody.

2.1 Občanská společnost v demokratickém státě

Jak uvádí Potěmkin (1997), občanská společnost zahrnuje velké množství organizací. Občanský sektor je součástí občanské společnosti a je zmíněn v momentu, kdy občanskou společnost tvoří organizace.

V rámci popisování prostoru mezi trhem, státem a obyvateli v ČR, je používáno velké množství výrazů, například občanský sektor, občanská společnost, **neziskový sektor**, třetí sektor nebo dobrovolnický sektor. Více odlišující charakteristikou je to, zda se NNO starají výhradně o potřeby a zájmy svých členů nebo zda jsou jejich aktivity orientovány na pomáhání druhým, na zřízení a uspokojování veřejných prospěšných zájmů. V praxi je velmi obtížné nalézt organizaci, která by se orientovala čistě na veřejné nebo skupinové zájmy (Labouťková, 2009).

Pro OOS se v České republice a ve světě používá velké množství termínů. Pro představu je níže uveden obrázek s jejich nejčastěji užívanými označeními.

Označení pro typ organizace	Český název	Zkratka	Anglický název	Zkratka
všechny typy organizací	organizace občanské společnosti	OOS	civil society organizations	CSOs
	občanské organizace		civic organizations	COs
	neziskové organizace	NO	nonprofit organizations, nonprofits	NPOs
	[organizace nezaměřené na zisk]*		not-for-profit organizations	
	nevládní organizace	NVO	non-governmental organizations	NGOs
	nestátní organizace		non-governmental organizations	NGOs
	nestátní neziskové organizace	NNO	nonprofit non-governmental organizations	
specifické typy organizací	organizace sociálních hnutí	OSH	social movement organizations	SMOs
	komunitní organizace, (lokální) komunitní organizace		community-based organizations, neighbourhood-based organizations	CBOs
	organizace založené na víře, církevní OOS		faith-based organizations	FBOs
	charitativní organizace		charitable organizations, charities	
	humanitární organizace		humanitarian organizations	
	[zdola, spontánně vznikající organizace]		grassroots organizations	
	sociální podniky		social enterprises	SEs

* Názvy v hranatých závorkách nejsou běžně užívány.

Obrázek 1: Nejčastěji používaná označení pro organizace občanské společnosti

Zdroj: SKOVAJSA, M. a kol., Občanský sektor: organizovaná občanská společnost v České republice, s. 36-37.

V následujících podkapitolách, kde je charakterizován vztah NNO, trhu a státu, vzájemné interakce a ovlivňování, není potřeba odlišovat pojmy OOS a NNO, protože v podstatě zachycují stejnou skutečnost a protořešenou problematiku mají podobný význam.

Bude-li občanská společnost chápána z hlediska základního (úzkého) pojetí, všeobecně platí, že stát není její složkou a občanská společnost je tvořena pouze občany a sdružováním soukromých členů. V praxi u nás nelze takového závěru provádět jednoznačně. Příčinou je změna podstaty a pravomocí státní struktury, která se postupem času díky těmto změnám začala svou podobou přibližovat občanské společnosti (Skovajsa, 2010).

Stát má ve své pravomoci možnost delegovat práva a povinnosti týkající se výkonu veřejné moci a realizace veřejných úkolů na subjekty, které disponují určitým stupněm nezávislosti. Může se jednat o územní i zájmové samosprávy. Jak uvádí Telec (1998, s. 85-98), stát pověřuje soukromé subjekty pravomocemi k uskutečňování veřejných úkolů, například organizací, kterým bylo umožněno tuto činnost vykonávat, jsou například vdecké, ekologické, umlecké spolky, sdružení na ochranu spotřebitelů aj. Otázkou zůstává, zda jsou schopni a do jaké míry, udržet nezávislost (formální i skutečnou) na státním aparátu.

2.2 Občanský sektor a trh

Trh je všeobecně definován jako samoregulační mechanismus, kde nabídka a poptávka společně s dosaženým ziskem nebo ztrátou alokují ze všech dostupných mechanismů nejefektivněji vzácné zdroje (Potěšek, 2005). Přístupu nabídky a poptávky na trhu vedle sledku snahy uspokojit potřeby a dosáhnout cíle každého jednotlivce i organizace, bude jako výstup přístupu těchto dvou stran trhu zaznamenán náhrst bohatství celé společnosti (Skovajsa, 2010). Trh maximalizuje ekonomickou efektivnost svými samovolnými aktivitami v okamžiku přístupu jednotlivců, kteří vstupují na trh s cílem uspokojit své potřeby, a organizací, které naopak chtějí maximální zisk (Potěšek, 2005).

Ve skutečnosti ovšem na trhu nelze uspokojit všechny požadavky, ať už ze strany poptávky nebo nabídky, potřeby a cíle těchto dvou stran jsou rozlišné. Není v možnostech trhu plně vyhovět potřebám všech subjektů na trhu a dochází k jeho selhávání.

2.2.1 Selhání trhu v poskytování veřejných statků

Harmonizování ekonomické efektivity společně s distributivní spravedlností, kdy by každý člen společnosti měl nárok na spotřebu určitého podílu z vytvořených zdrojů, to je cílem majoritní společnosti (Potěšek, 2005). Objevují se ale i protikladné názory a otázky typu, proč bychom měli pracující flivít ty, kteří nepracují a nemají zajištěnou finanční péči. Odpovědí je celá řada, v podstatě lze shrnout do dvou bodů:

- trh je nedokonalý,
- požadované je zabezpečování rovnosti nad trvalou efektivitou.

Ekonomické teorie se shodují v tom, že se v praxi vlastně nevyskytuje tržní prostředí, které by všem subjektům zabezpečovalo na základě nabídky a poptávky ideální a rovné uplatnění na trhu. Z toho jasně vyplývá, že představa a dosažení dokonalějšího tržního prostředí, které by potlačilo výše uvedené nedostatky trhu, je nereálná. Oblast, ve které selhává trh, což by uspokojovatel potřeb obyvatel, je oblast poskytování veřejných statků, které jsou typické svou nerivalitní spotřebou (spotřeba statku jedním občanem nesnižuje dostupné množství statku pro ostatní spotřebitele) a nevycluditelností ze spotřeby, o jedná se o spotřebu, kdy je vyloučení jednotlivce ze spotřeby daného statku z hlediska finanční náročnosti nevhodné, nebo nemohoucí (Skovajsa, 2010).

2.2.2 Typy spolupráce mezi občanským sektorem a trhem

Jak uvádí Joseph Galaskiewicz a Michelle Sinclair Colman, máme vzájemnou kooperaci mezi OOS a trhem rozdělenou do čtyř skupin (Galaskiewicz a Sinclair, 2006):

- Filantropická spolupráce

Filantropická spolupráce obvykle vyjadřuje proces, kdy firmy poskytují finanční prostředky nebo produkty NNO s malým nebo žádným očekáváním přímého a lucidného zisku. Filantropická kooperace nezahrnuje pouze finanční podporu, může se projevit

i prostřednictvím zapojení firemních zaměstnanců, nebo dobrovolníků pro NNO. (Galaskiewicz a Sinclair, 2006, s. 181-186).

- Strategická spolupráce

Tento typ vzájemné spolupráce zahrnuje převážně poskytnutí/darování výrobků nebo vybavení neziskovým organizacím. Společnost, která poskytuje tento druh podpory NNO, doufá v přímou a exkluzivní výhodu z darování finančních prostředků nebo produktů. Nesmíme opomenout také snahu podniku zajistit prostřednictvím strategické spolupráce i zvýšení společenského blahobytu (Galaskiewicz a Sinclair, 2006, s. 189-190).

- Komerční spolupráce

Komerční typ spolupráce mezi firmou a NNO je uskutečňován s cílem zvýšit jejich zisk. Firmy tedy nespolupracují s NNO kvůli zvýšení blahobytu ve společnosti. Jako příklad tohoto typu kooperace se přímou nabízí uvést tzv. sdílený marketing. V praxi to znamená spojení marketingové činnosti firmy s konkrétní NNO. Firma dosáhne zvýšení svých tržeb (spojením s dříve rozhodnou NNO) a NNO dostane podíl z prodeje (Skovajsa, 2010). Z těchto obdržených finančních prostředků bude moci NNO podpořit svou činnost a činy.

- Politická spolupráce

V rámci politické kooperace jsou NNO často zapojeny do politických procesů. Firmy vyvolávají tohoto vzájemného propojení při prosazování jejich vlastních politických agend. Politická spolupráce se často odehrává i na mezinárodní úrovni. Místní NNO hrají roli tzv. komunikačních kanálů, kdy jejich prostřednictvím nadnárodní korporace komunikují s lokálními komunitami (Galaskiewicz a Sinclair, 2006, s. 193-194).

V praxi se stále více očekává, že NNO budou přijímat úspěšné strategie ziskových podniků a naopak, že ziskové podniky budou brát v úvahu i vztahy ohled na společenský blahobyt, například prostřednictvím zapojení se do společenské odpovědnosti firem. Nesmí ale dojít k zániku všeobecně platných hodnot týkajících se NNO, kdy je právě na tyto organizace ve vlastnostech nahlíženo jako na dříve rozhodné, organizace s dobrou pověstí

a dobrým jménem. Nemělo by dojít ke komercializaci NNO, neblahým výsledkem by mohlo být též prolnutí ziskového a neziskového sektoru (Skovajsa, 2010). V praxi, pro dodržení základních hodnot ziskového i neziskového sektoru, se musí tyto dva subjekty vzájemně doplňovat a spolupracovat.

2.3 Obanský sektor a stát

Úloha občanské společnosti a občanského sektoru jako celku v jednotlivých státech úzce souvisí s ekonomickou a politickou organizací státu. Občanská společnost může hrát významnou roli při podpoře stability státu, jeho moci nebo naopak bojovat proti státní moci a utlačování občanů. Občanská společnost může být posuzována jako samostatná vznikající, podléhající státu, vyřadující od něj například vytvoření právního vymezení nebo poskytnutí finanční podpory (Skovajsa, 2010).

2.3.1 Vztah NNO a státu

NNO jsou chápány jako významná součást zájmových skupin, jak na úrovni státu, tak i na úrovni Evropské unie. Členové NNO mohou vyjádřit své názory prostřednictvím NNO, účastnit se rozhodování o budoucnosti společnosti. Na druhé straně by ale nemělo docházet k přeceňování fungování NNO s ohledem na jejich reprezentativní funkci a transparentnost. Přesto, že byly NNO prohlášeny za rovné partnery vůči státu a jeho institucím, praxe s tímto prohlášením stále nekoresponduje. Pokud chce stát zlepšit politickou kulturu a přístup státních orgánů k NNO, je nutné, aby představitelé a zaměstnanci státní správy začali brát NNO jako rovné partnery s dostatečnými znalostmi a alternativním pohledem na řešení problémů ve společnosti. Stát by měl projevovat větší zájem o problematiku NNO, které představují významný segment v rozvoji občanské společnosti, a umocnit NNO aktivní účast na vytváření vhodných podmínek a prostředí pro jejich existenci (Laboutková, 2009).

Z hlediska veřejné prosperity, NNO nehrají pouze roli poskytovatel veřejných služeb garantovaných státem, nebo šnevypplňují mezeru na trhu, ale mají také svá vlastní poslání

týkající se posilování sounáležitosti, solidarity, komunikace a dále v ry. Pomáhají občanům budovat svůj vlastní sociální kapitál, na kterém závisí jak fungující trh, tak i demokracie (Laboutková, 2009).

2.3.2 Selhání státu a občanského sektoru

Ve společnosti nedochází pouze k selhávání trhu (viz předchozí kapitola), ale také k selhávání státu a samotného občanského sektoru. Pod pojmem selhávání státu si můžeme představit nedostatečné zajištění a rozdílů ve veřejných statcích. Poptávka po veřejných statcích a službách není stejnorodá, zároveň nelze stoprocentně uspokojit všechny občany dle jejich potřeb. Stát ve společnosti uspokojuje potřeby v tradiční části společnosti, občanská společnost doplňuje tuto úlohu a zajišťuje potřeby zbývajících menšin. Pro občanský sektor je v praxi nemožné plně nahradit roli, kterou zastávají trh a stát. Důvodem je selhávání, ke kterému dochází i v jeho oblasti působnosti. Z tohoto problému lze vyvodit jednoznačný závěr: jednotlivé sektory se ve společnosti musí vzájemně doplňovat, aby mohlo dojít k pokrytí jejich nedostatků (Skovajsa, 2010).

2.3.3 Modely vztahu státu a občanského sektoru

Jak uvádí Steven Rathgeb Smith a Kirsten Grønbergová, existují tři modely vztahu mezi občanským sektorem a státem (Smith a Grønberg, 2006, s. 222-239):

- Model poptávky a nabídky

Model tržního výklenku řeší problematiku týkající se občanského sektoru a jeho hledání umístění mezi trhem a státem. K tomuto procesu vyvolává nabídku a poptávku. NNO uspokojují potřeby menšin, kterou neuspokojí stát a jeho politika. NNO jsou hlavním předvodcem sociálního pokroku a trh je zdrojem technologických a manažerských inovací.

Transakční model je druhým a posledním modelem patřícím do modelu poptávky a nabídky. Jeho podstata tkví v myšlence, že NNO svou činností nahrazují selhání státu, nabízejí k odkupu služby, které stát není schopen zajistit. Stát na druhé straně tyto služby

nakupuje. Z tohoto procesu vyplývá, že NNO a stát na trhu vystupují společně jako partneři.

Model nabídky a poptávky klade hlavní důraz na účinnost smýslu dle rozumového rozhodování. Lidský smýsl, stejně jako společenské vztahy a hodnoty důležitě pro vzájemnou interakci NNO a státu.

- Model občanské společnosti a sociálních hnutí

NNO zosobňují hlavní hodnoty pro demokracii a vládu. Model občanské společnosti a sociálních hnutí klade důraz a rozvíjí společenské hodnoty, kterými jsou odpovědnost, svoboda, kooperace, sociální kapitál apod., stejně jako efektivita a poskytování veřejných statků. Oproti modelu poptávky a nabídky, kde byla hlavním znakem vzájemná spolupráce, zde se za primární cíl NNO považuje dozor a redukování státní moci. Hlavní myšlenkou je totiž ohrožení existence NNO v momentě nárůstu státní moci.

Model občanské společnosti a sociálních hnutí obsahuje dvě varianty zabývající se nezbytností NNO:

Komunitarismus je první variantou. Komunitaristé prosazují názor, ve kterém by se uplatňovala povinnost mladých občanů účastnit se veřejných prací, cílem by byl nárůst odpovědnosti těchto mladých občanů v jejich spoluobčanství. Jejich prostřednictvím by tak docházelo k růstu společenského blahobytu a občanské společnosti.

Teorie sociálního kapitálu je variantou druhou. Model sociálního hnutí je vnímán jako významná politická činnost. Příkladem může být to, že z počátku byla rozrodá občanská hnutí (např. hnutí za občanská práva a lidská hnutí) pouze neformální a volné skupiny, tento fakt byl v průběhu jejich existence změněn v momentě jejich institucionalizace. Po dosažení této změny dojde k nárůstu celého občanského sektoru. Podstata modelu tkví v přeměně soukromých problémů na problémy veřejné.

- Model reflim sociálního státu

Dle tohoto modelu je území občanského sektoru ovlivněno politickým reflimem, který se v dané zemi prosadil.

Teorie sociálních politik od L. Salamona a H. Anheiera (navázali na Gøstu Esping-Andersena) se nesoústředila bezprostředně na vliv odlišných politik na NNO, ale zabývala se mechanismy, které zajišťovaly přerozdělování ve veřejných statcích. Podstatou této teorie je míra odlišnosti v komodifikaci² sociálních služeb v rámci jednotlivých sociálních politik. Sociálně demokratické politiky mají nízkou míru komodifikace, naopak liberální systém má míru komodifikace vysokou (Esping-Andersen, 2006, s 161-171).

Dle **neoinstitucionálního modelu** je prospěch a pozitivní vývoj NNO dílem politického, právního a institucionálního prostředí. Stát zastává podstatnou roli při stanovování podmínek pro NNO. Růst NNO závisí na podpoře ze strany státu. V předchozí teorii sociálních hnutí byla podstata vysvětlena ve změnách institucí prostředí jednotlivých hnutí, naproti tomu neoinstitucionální teorie říká, jak instituce mění sociální hnutí a NNO. Dochází k vymizení hranic mezi soukromým a veřejným sektorem.

Výše uvedené lze tedy shrnout: NNO spolupracují s trhem a státem, jsou tu od toho, aby pomáhaly vyrovnávat nedostatky a zabezpečovaly potřeby, které není schopen stát ani trh, skupinám s minoritními potřebami, zajistit. Dalším důvodem existence NNO je jejich zásluha na podporování a dodržování ryze demokratických symbolů ve společnosti.

Podíváme-li se ale na dnešní svět a společnost, musíme nutně dojít k závěru, že skutečnost týkající se NNO a jejich cíl naplňovat podstatu demokratické společnosti je neuvěřitelně pozitivní. V některých případech může dojít v moment sdružování občanů do skupin také k separaci těchto skupin od společnosti, izolaci i dokonce negativismu. Příkladem

² Komodifikace je proces přeměny objektů, které obvykle nejsou obchodovatelné, na objekty směnitelné na trhu. V tomto případě odkazuje na míru komodifikace sociálních služeb v porovnání s ostatním typem zboží.

může být ještě dnes, zvláště v západoevropských státech, častý výskyt izolace jednotlivců od povodních obyvatel, zamezování jejich možnosti splynout a zapojit se do tamní společnosti. Dalším příkladem může být činnost extrémistických skupin (Skovajsa, 2010). Podobný názor vyjádřila i Elisabeth Clemensová (2006, s. 210), která tvrdí, že sdružování obyvatel může vést i k jejich izolaci, negativním vztahům mezi skupinou a zbytkem společnosti i k vytvoření nedemokratických hodnot.

Co z toho vyplývá? Jasně je, že NNO a samotný občanský sektor nemohou vyřešit všechny problémy vyskytující se ve společnosti, že každá společnost, případně stát, se nezačne chovat ryze demokraticky a bude podporovat demokratické hodnoty. Je potřeba, aby se celá společnost, kolektivně s věmi jejími složkami, podílela na změnách a podporovala demokratické hodnoty, aby byla schopna provést transformaci, a aby tak měla NNO základní kámen, na kterém mohou začít stavět.

3 Význam a oblasti působení NNO

Neziskový sektor prošel v posledních letech obdobím velkých změn a významným rozvojem. Tento proces plně souvisel s vývojem demokracie, snahou zabezpečit sociální potřeby a jistoty pro členy demokratické společnosti. Sektor NNO byl v průběhu let stále více vnímán jako rovnocenný člen a partner při zabezpečování, zajišťování služeb a ve veřejně dostupných statcích, které by měly být zajišťovány státem (Friš, 2001).

Lze říci, že v současné době a v dnešní moderní společnosti, mají NNO velký význam. NNO v podstatě na trhu pokrývají nedostatky a pokrývají důsledky, které vznikly díky selhání trhu i vlády. V tomto okamžiku přijdou na řadu NNO, jejichž prostřednictvím se budou moci realizovat menšinové zájmy a požadavky, které nebylo možno vládou zajistit. V případě tržního selhání se mohou prostřednictvím NNO pokrýt potřeby běžného života obyvatel, například péče o děti bez domova nebo rodičů, nemocné a staré obyvatele, zdravotní a tělesně znevýhodněné občany aj. (Boukal, 2009).

NNO jsou součástí každodenního života, rozsah jejich působnosti je velmi široký a roznorodý. Pro snazší definování a zařazení nepřeberného množství jednotlivých činností NNO, bylo nutné tyto aktivity uspořádat. Výsledkem tohoto postupu byl vznik dvanácti kategorií (oblastí), ve kterých NNO působí. Těchto dvanáct oblastí působení NNO bylo seřazeno v již zmíněné Mezinárodní klasifikaci neziskových organizací. Jednotlivé kategorie a jejich hlavní činnosti jsou popsány v podkapitole 3.2 (Friš, 2001).

3.1 Význam NNO

NNO hrají ve společnosti významnou a nezastupitelnou roli z hlediska sociálního, ekonomického i kulturního. Problematika týkající se NNO je tvořena širokou oblastí jednotlivců, za jejichž vznikem stojí soukromé osoby. Příkladem jsou zájmová sdružení, kulturní spolky, nestátní zdravotní zařízení, církevní organizace aj. (Boukal, 2009).

Demokratická a občanská společnost, jejímž základním principem je volnost a plná svoboda ve sdružování, v praxi vyústila právě ve vznik a existenci NNO. Osoby filující

v demokratickém státě mají právo zapojit se do veřejných záležitostí, ovlivňovat je a prosazovat v této oblasti své zájmy. Možnost sdružování občanů je zakotvena již v Ústavě ČR. Existence NNO vykazuje přímou úmrtní dobročinnost a ochotu jednotlivce pomáhat osobám, které se nacházejí v tíživé životní situaci. Jednou z podmínek vzniku NNO je tedy dobročinnost. V terminologii NNO jde o tzv. filantropii (Boukal, 2009).

Jak se rozvíjí občanská společnost lze snadno určit pomocí aktivních NNO. Participativní role neboli role projevující se činností občanů při dosahování vlastních zájmů, poskytování služeb pro podporu a pomoc ve společnosti a interakce s veřejnou správou, se projevuje těmito způsoby (Boukal, 2009, s. 20-22):

1. NNO zastupují ve společnosti prostřednictvím principu aktivního občanství

Podstata spoívá v tom, že NNO vystupují v rámci veřejné správy v pozici zástupců ve společnosti. Hájí její zájmy a iniciují se v této oblasti z důvodu znalosti cílových skupin. Předpokladem spolupráce NNO a veřejné správy, kterou zde zastupují státní instituce, je korektní jednání obou zmíněných stran. Vzájemná spolupráce je podpořena řadou právních norem, ať již schválených v rámci ČR nebo norem mezinárodního charakteru.

2. NNO sdružují odborníky vystupující v rámci státní správy

NNO nehrají roli při spolupráci a jednáních se státní a komunální správou pouze jako nevolení zástupci ve společnosti. Jejich znalosti a praktické zkušenosti jsou často fládané samotnou státní a municipální správou při jednáních a rozhodování v konkrétních oblastech. Pro určení představu lze uvést sdružení lékařů zabývajících se konkrétní problematikou (např. Liga proti rakovině), ale patří sem i zástupci řady jiných profesí.

3. NNO posilují přímou pozici občanů v rámci státní správy

Tento způsob lze charakterizovat také jako participaci občanů na fungování vztahu mezi občany a státním aparátem. Existují totiž i takové NNO, které svou činností zaměřily na finanční pomoc, která podpoří vývoj občanské společnosti. Mezi další činnosti takto

zaměřených NNO patří poskytování informací veřejnosti o jejich právech, pomoc při formulaci a obhajobě jejich zájmů aj.

3.2 Oblasti působení NNO

Neziskové organizace působí v široké oblasti společenských aktivit. Pro lepší představu, co jaké NNO konkrétně dělají, je nutné jejich činnosti utřídit a specifikovat. Pro tyto účely byla v roce vytvořena Mezinárodní klasifikace neziskových organizací, která rozdělila NNO do dvanácti oblastí dle jejich působení (Friš, 2001, s. 15-16):

1. *Kultura, umění, sport a rekreace*

Do oblasti kultury a umění se kromě divadel a muzeí řadí též časopisy, umlecká představení, zoologické zahrady, akvária, knihovny, historické a kulturní společnosti. Z hlediska sportu a rekreace máme k dispozici výchovným organizacím a sportovním klubům započítat i dětské tábory, kluby přátel, myslivecké společnosti, společenské kluby aj.

2. *Vzdělání a výzkum*

Oblast vzdělání a výzkumu zahrnuje předškolní výchovu, základní a střední školství, vzdělávání, odborné a vysoké školství, vzdělávání dospělých. Dále do této skupiny patří výzkumné ústavy, sdružení rodičů a přátel školy aj.

3. *Zdraví*

Nemocnice, rehabilitační centra a lékařská pohotovost jsou neopomenutelnou součástí oblasti zdraví, ve které působí NNO. Máme sem započítat i domácí ošetřování, preventivní zdravotní péči, ambulantní dobrovolníky a instituce duševního zdraví.

4. *Sociální služby*

Hledisko sociálních služeb se vztahuje na péči o děti a mládež, denní péči, pomoc uprchlíkům a lidem bez domova, útulky, služby handicapovaným a starším osobám.

5. Ekologie

Ochrana flivotního prost edí a flivo ich , istota okolí a flivotních krás spolu s ochranou zví at a divoké p írody se vztahuje k dal-í oblasti, kterou NNO zastupují.

6. Rozvoj obce a bydlení

Do oblasti rozvoje obce a bydlení adíme obecné, sídli-tní a sousedské aktivity, hasi e, organizace podporující zam stnanost, hospodá ství a rozvojové aktivity. V neposlední ad nesmí být opomenuta bytová druflstva.

7. Ochrana práv, obhajoba zájm a politika

Oblast ochrany práv a obhajoby zájm zahrnuje právní poradenství, sdružení m st a obcí, organizace hájící zájmy, práva men-in a lidská práva. Ochrana spot ebitele a podpora ob tí kriminality je dal-í velmi d leflitou sou ástí této oblasti. Do politiky náleflí politické strany, hnutí a organizace hájící jejich podporu.

8. Organizování dobro innosti

Dobro innost jako nedílná sou ást p sobení NNO zahrnuje nadace, centra pro dobrovolníky, církevní organizace a sdružení na podporu dobro innosti.

9. Náboflenství

Do oblasti náboflenství lze za adit synagogy, me-ity a jiné objekty pro bohoslufby a ob ady.

10. Mezinárodní aktivity

Pod mezinárodní aktivity spadají p átelské a kulturní programy, mezinárodní podpory v ne-t stí a mírové podpory lidských práv.

11. Profesní a pracovní vztahy

Tato oblast zahrnuje profesní komory a odborové organizace.

12. Jiná oblast

V posledních desetiletích, kdy začalo docházet k významnému, komplexnímu rozvoji a zvyšování úrovně společnosti, byl vyvíjen tlak a rostly nároky na členy této společnosti. Lidé se museli tímto nemalým změnám ovlivňujícím jejich soukromý i pracovní život rychle adaptovat. V tomto momentu se vyskytl problém, kdy se na které skupiny obyvatel nebyly schopny v obecném pokroku dostatečně připravit, zaostávání těchto jedinců za společností a jejími požadavky vznikalo, začala se zvyšovat jejich sociální izolovanost, pracovní vyloučenost aj.

Také z tohoto důvodu ve společnosti fungují NNO, které svým členům a ve společnosti vytvářejí prostor pro adaptaci, nabízejí pomoc a podporu. NNO náleží dle ICNPO do téže oblasti, a sice do oblasti rozvoje obce a bydlení (viz výše), se zaměřují a svou činnost soustředí mimo jiné na podporu zaměstnanosti, mají naopak nástroj jako zmíněnou zaměstnanost zvyšovat a uskutečnit potřebnou přípravu na začlenění do pracovního procesu. Nástroje na podporu zaměstnanosti jsou v rámci téže oblasti ICNPO následující (CVNS, 2004):

- rekvalifikační programy

Do oblasti zahrnující rekvalifikační programy patří NNO, které zabezpečují a podporují pracovní státní, rekvalifikaci a další programy.

- pracovní poradenství

V případě pracovního poradenství NNO připravují jednotlivce na zaměstnání a poskytují pracovní poradenství, aktivně pomáhají při volbě povolání, dále zajišťují služby, které se vztahují k této oblasti.

- péče o pracovníky se ZTP a chráněné dílny

Poslední nástroj, jenž slouží při podpoře zaměstnanosti a přípravě k budoucímu zaměstnání, je péče o pracovníky se ZTP a provozování chráněných dílen. NNO podporují postižené a znevýhodněné jedince při nabývání soběstačnosti, schopnosti zajistit si vlastní příjmy. A to hlavně díky –kolením, výcvikem nebo i prostřednictvím přímého nabídnutí pracovního místa.

Nejvíce ohroženou skupinou při hledání zaměstnání jsou osoby se zdravotním postižením (dále jen OZP). Právě tato skupina obyvatel vykazuje z dlouhodobého hlediska vyšší nezaměstnanost než další jedinci vyskytující se na trhu práce, kteří také shánějí pracovní uplatnění. Z dlouhodobé nezaměstnanosti OZP vyplývá i jejich vysoká ekonomická neaktivita (Vrbková, 2010).

Významným důvodem dlouhodobé nezaměstnanosti znevýhodněných skupin obyvatel může být nevhodná legislativa, v praxi je velmi častým problémem i malá vstřícnost ze strany zaměstnavatelů právě tuto skupinu obyvatel zaměstnat. Nezanedbatelným důvodem vysoké nezaměstnanosti je i neochota nebo nezájem ze strany zdravotně a tělesně znevýhodněných obyvatel. Důvodem neochoty aktivně se účastnit na trhu práce mohla být v minulosti i nadměrná podpora a finanční pomoc ze strany státu ve formě sociálního zabezpečení, zdánlivá utvrzování ve vědomostech o jejich nedostatečnosti a separace od okolí.

Časté odmítání zaměstnavatelů na trhu práce při žádostech o zaměstnání zájem a potěbnou motivaci pro další pokusy také nepodporují. Řešením této problematice situace znevýhodněných jedinců a zajištění jejich potřebnější mírou by měly být programy aktivní politiky zaměstnanosti. Pravdou je, že i přes širokou škálu programů aktivní politiky zaměstnanosti se ne vždy jejich realizací podaří vystihnout a uspokojit potřeby jedinců hledajících práci (Vrbková, 2010).

4 Politika zaměstnanosti

Dosažení plné a produktivní zaměstnanosti je jedním z cílů, kterého chce hospodářská a sociální politika státu dosáhnout. Každý člen společnosti by měl mít právo na získání zaměstnání. Jak již bylo zmíněno, hlavním cílem politiky zaměstnanosti je dosažení maximálního objemu pracovních sil, které se pak budou schopny podílet na ekonomickém růstu, dosahování vyšší konkurenceschopnosti a přispíjí k zvyšování kvality života celé společnosti (MPSV, 2013a).

Nezaměstnanost a právní ekonomická neaktivita a nutnost finančně podporovat znevýhodněné skupiny obyvatel je velmi náročná a stát každoročně vynakládá ze svého rozpočtu stále větší finanční obnosy na podporu ekonomicky neaktivních a znevýhodněných obyvatel. Dávodem snahy o aktivní zapojení této skupiny obyvatel na trh práce je tedy i ekonomické hledisko (Vrbková, 2010).

Uplatnění zdravotně hendikepovaných i jiným způsobem znevýhodněných jedinců na trh práce je velmi složká a problematická záležitost. Velkou překážkou plnohodnotného zapojení této skupiny obyvatel je právě jejich separace od vnějšího okolí, nedostatečné vzdělání a kvalifikace, tělesná nebo zdravotní nezpůsobilost k výkonu trhem požadované práce. Zdravotně a tělesně znevýhodnění jedinci velmi často vyžadují zvláštní ohledy, a ufl se jedná o délku pracovní doby, úspřosobení pracovního typu práce jejich schopnostem, možnostem aj.

Dle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (2007, s. 2) státní politika zaměstnanosti usiluje o:

- rovnováhu mezi nabídkou a poptávkou po pracovní síle,
- produktivní využití zdrojů pracovních sil,
- zabezpečení práva obyvatel na zaměstnání.

Státní politika zaměstnanosti je dlelena na politiku zaměstnanosti aktivní a pasivní. Podrobnější informace o těchto politikách jsou uvedeny v následujících podkapitolách.

4.1 Pasivní politika zam stnanosti

Pasivní politika zam stnanosti v sob zahrnuje nejrn j-í finan ní podpory, které jsou vypláceny osobám bez zam stnání. S tímto termínem jifl ale stávající Zákon o zam stnanosti nepracuje (Kolman, 2008). Dal-ím druhem podpor v rámci pasivní politiky nezam stnanosti jsou p ísp vky a mimo ádné výhody poskytované t fce zdravotn postifleným ob an m. Tyto zvlá-tní výhody pro OZP upravuje vyhlá-ka Ministerstva práce a sociálních v cí eské republiky (dále jen MPSV) . 182/1991 Sb., kterou je provád n zákon o sociálním zabezpe ení. Pro zajímavost je následn uveden krátký vý et t chto mimo ádných výhod, které jsou vyhlá-kou MPSV upraveny (Jachanová, 2011):

- jednorázové pen flité a v cné dávky,
- jednorázové p ísp vky na opat ení zvlá-tních pom cek,
- p ísp vek na úpravu bytu,
- p ísp vek na individuální dopravu,
- p ísp vek na zakoupení motorového vozidla,
- a jiné.

4.2 Aktivní politika zam stnanosti

Dle definice zákona . 435/2004 Sb., o zam stnanosti, aktivní politikou zam stnanosti (dále jen APZ) se rozumí opat ení, jejichf cílem je zabezpe it zam stnanost na trhu práce na maximální mofné úrovni. APZ je zaji- ována MPSV, Ú adem práce R (dále jen ÚP) a spolupracujícími subjekty, kterými mohou být nap . nestátní neziskové organizace (Zákon o zam stnanosti, 2007).

P i realizaci APZ jsou vyufflívány následující nástroje (Zákon o zam stnanosti, 2007):

- rekvalifikace,
- investi ní pobídka,

- ve ejn prosp –ná práce,
- spole ensky ú elné pracovní místo,
- pracovní rehabilitace,
- p ísp vek na zapracování,
- p ísp vek p íp echodu na nový podnikatelský program.

Nedílnou sou ástí opat ení APZ je také **poradenství** p í zji– ování osobních kvalit a p edpoklad , které by mohly úsp –n ovlivnit získání zam stnání a poradenství p í uplat ování na trhu práce a v zam stnání pro osoby se zdravotním postiflením nebo jiným znevýhodn ním (Zákon o zam stnanosti, 2007). Dal-í ástí APZ je i **podpora zam stnávání** osob, které mají zdravotní postiflení (Václavíková, 2009).

Rekvalifikace jsou zabezpe ovány pro nezam stnané ob any v p ípad , kdy struktura poptávky na trhu práce neodpovídá nabídce pracovních sil. Cílem je zaji-ť ní nových i dal-ích pracovních pozic. Podstatou rekvalifikace je získání nové nebo roz-í ení stávající kvalifikace pracovníka, který se uchází o zam stnání. Rekvalifikace jsou uskute ovány formou vzd lávání a jsou velmi ásto využívány práv u zam stnávání znevýhodn ných ob an . Rekvalifikace nemusí být provád ěny jen prost ednictvím ÚP, ale také i u zam stnavatele pro stávající pracovníky (MPSV, 2013a).

Ve ejn prosp –nými pracemi se rozumí asov omezené pracovní nabídky pro obtífln zam stnatelné nebo dlouhodob ě nezam stnané jedince (MPSV, 2013a).

P ísp vky na **spole ensky ú elná pracovní místa** jsou poskytovány za ú elem dosazení uchaze e na pracovní místo, kterého nelze zam stnat jiným vhodným zp sobem (tamtéfl).

Pracovní rehabilitace jsou ur eny pro zdravotn ě znevýhodn ěné ob any. Zahrnují nep etrflitou innost, která se soust e uje na nalezení nebo udrflení vhodného pracovního místa. Jedná se o poradenství, p ípravu ó teoretickou i praktickou ó na zam stnání nebo vytvá ení podmínek pro výkon pracovní innosti (Zákon o zam stnanosti, 2007).

APZ disponuje i opatřeními, které podporují zaměstnávání zdravotně znevýhodněných osob. Mezi tato opatření patří (Václavíková, 2009):

- Chráněné pracovní místo (CHPM)

Chráněným pracovním místem se rozumí vytvoření pracovního místa v domácnosti OZP. Toto místo je vytvořeno zaměstnavatelem i pro OZP, která se rozhodla podnikat jako osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ). Na CHPM jsou poskytovány příspěvky na úhradu nákladů souvisejících s jeho vybudováním.

- Chráněná pracovní dílna (CHPD)

Je pracovištěm, ve kterém je na základě dohody mezi zaměstnavatelem a ÚP zaměstnáno minimálně 60 % OZP. Na vytvoření a provozní činnost CHPD jsou vypláceny příspěvky.

Financování aktivní politiky zaměstnanosti je uskutečňováno z prostředků státního rozpočtu a fondů, ze kterých může Česká republika čerpat od jejího vstupu do Evropské unie. Nejznámějším a také nejčastěji využívaným fondem je Evropský sociální fond (dále jen ESF). Přidělené prostředky jsou využívány na financování programů a projektů subjektů, které přispívají svou činností ke zvýšení zaměstnanosti a zlepšení nástrojů i opatření APZ (Zákon o zaměstnanosti, 2007). Problematikou financování aktivit NNO se zabývá také podkapitola 5.2.

5 Zapojení nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti

Cílem této kapitoly je zmapování vývoje nástrojů a opatření APZ v závislosti na zapojování NNO do těchto aktivit. NNO se v rámci stanovených cílů, poslání a prostřednictvím svých činností zapojují do APZ, zabezpečují tak skupinám znevýhodněných obyvatel nebo také lidem sociálně vyloučeným prostředí, ve kterém se mohou realizovat, posílit nebo znovu nabýt svou ztracenou sebevědomost, podporují a motivují jejich snahu na plnohodnotnou participaci do společnosti, možnost najít si zde své vlastní místo a osamostatnit se. Hlavním cílem sledovaných NNO je pomoc při uplatnění znevýhodněných jedinců na trhu práce prostřednictvím nástrojů a opatření této politiky.

5.1 NNO zaměřené na podporu integrace znevýhodněných osob na trh práce

Nezaměstnanost v celoevropském i celosvětovém měřítku je často podrobně rozebírané a diskutované téma. Mezi jedny z nejvíce ohrožených skupin při hledání vhodného zaměstnání patří právě osoby se zdravotním a tělesným znevýhodněním nebo osoby jiným způsobem znevýhodněné a sociálně vyloučené (např. osoby pečující o postiženého člověka, osoby ohrožené drogami nebo v sociální nouzi, romské komunity aj.). Již od minulých let je této skupině obyvatel a jejich problémům týkajících se uplatnění na trhu práce a plnohodnotnému začlevení do společnosti věnována velká pozornost. K významným subjektům, jejichž pozornost je věnována těmto osobám, patří NNO.

Následující tabulka 2 mapuje vývoj NNO v rozmezí let 2003 až 2011, které svou činností podporovaly znevýhodněné osoby v jejich snaze o nalezení a úspěšné získání vhodného zaměstnání, uplatnění na trhu práce a usnadňovaly jim tak možnost plně se zapojit do společnosti jako kterákoli osoba bez omezení. Ke své činnosti NNO využívaly nástroje a opatření APZ. Nejčastěji využívanými nástroji v těchto případech byly pracovní rehabilitace, CHPD, CHPM, samostatná výdělečná činnost, ale samozřejmě i poradenství

týkající se možnosti a přetrvávající získávání zaměstnání, rekvalifikace a podpora zaměstnávání znevýhodněných osob přímo v NNO.

Z dat v tabulce 2 lze vyčíst, že v jednotlivých krajích docházelo v průběhu let k nárůstu NNO zabývajících se problematikou uplatnění znevýhodněných obyvatel na trhu práce prostřednictvím nástrojů APZ, kromě kraje Olomouckého a Plzeňského, kde zůstal počet NNO nezměněn, jen velmi pomalu. Ve sledovaném období došlo k nejvýznamnějšímu nárůstu NNO mezi roky 2003 a 2004, kdy vzniklo 23 nových organizací. Největší změna v počtu NNO byla zaznamenána v Praze, kde v průběhu celého sledovaného období vzrostl počet o 14 organizací. Další významný růst proběhl v kraji Středočeském, kde se počet zvýšil o 8 organizací, 7 NNO vzniklo v kraji Jihočeském, Královéhradeckém a Zlínském.

Tabulka 2: Vývoj počtu NNO zapojených do APZ v krajích R za jednotlivé roky 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Praha	64	65	66	66	67	69	73	74	78
Jihočeský	10	14	15	17	17	17	17	17	17
Jihomoravský	14	17	18	18	19	20	21	22	22
Karlovarský	2	3	3	3	4	5	5	5	5
Královéhradecký	8	12	12	12	12	14	14	15	15
Liberecký	2	4	5	5	6	6	6	6	6
Moravskoslezský	11	11	13	13	14	15	15	15	15
Olomoucký	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Pardubický	8	8	9	9	10	10	10	10	11
Plzeňský	7	7	7	7	7	7	7	7	7
Středočeský	6	11	12	13	14	14	14	14	14
Ústecký	13	15	15	16	17	17	17	17	17
Vysočina	10	10	11	11	12	12	13	13	14
Zlínský	21	22	23	24	26	26	27	27	28
Celkem	196	219	229	234	245	252	259	262	269

Zdroj: MV ČR. Evidence NNO, vlastní zpracování.

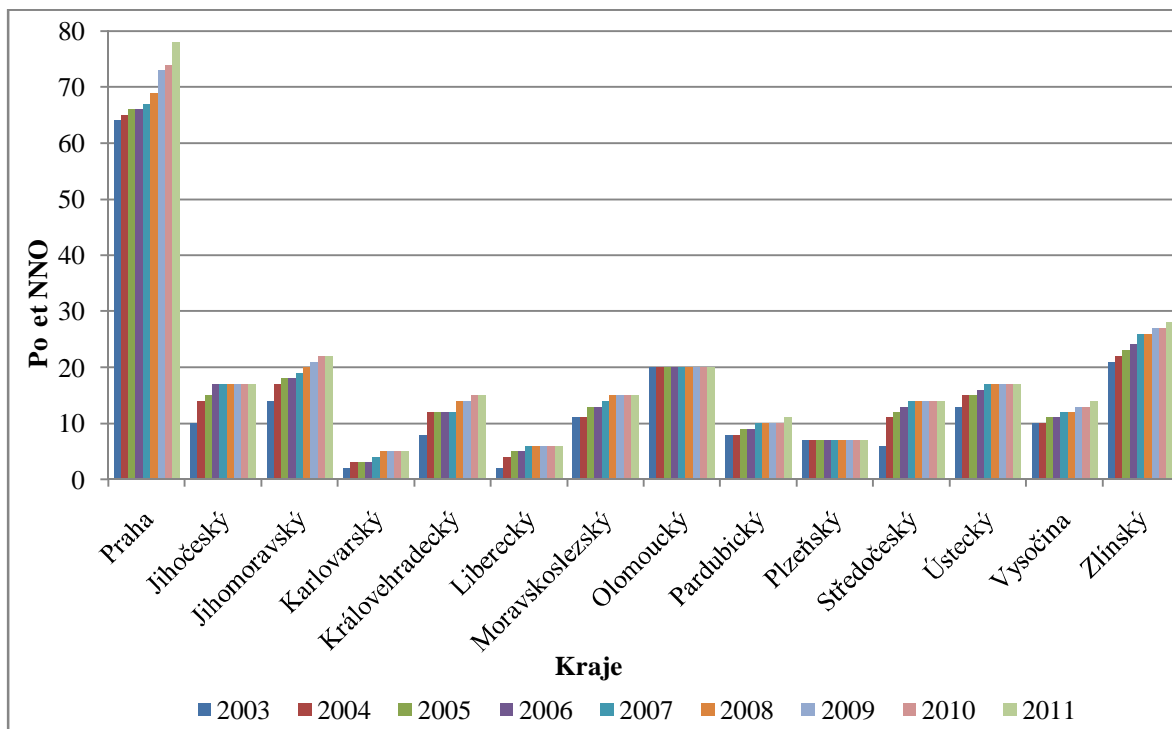
Nárůst počtu NNO, jejichž aktivity byly směřovány do oblasti podpory uplatnění na trhu práce prostřednictvím nástrojů APZ, měl v průběhu let jistě více důvodů. Jako první důvod lze jmenovat snahu o potlačení přetrvávající problematiky sociální vyloučenosti určitých skupin lidí, jejich potřebu úplné integrace do společnosti, která v sobě neodmyslitelně zahrnuje i účást z hlediska ekonomických aktivit, například participace na trhu práce, která je nezbytná pro jejich celkovou samostatnost. Souvislost lze najít i u problematiky vysoké

nezaměstnanosti, což zvláště u znevýhodněných jedinců tímto lidem musí být v nově zvláštní pozornost z hlediska jejich možností a schopností pro výkon v zaměstnání. Dalším podnětem pro vznik nových nebo rozšíření stávajících iniciativ NNO a v této souvislosti na APZ byl jistě vstup ČR do EU v roce 2004. Tímto krokem se česká republika, jako nová členská země, zapojila do Evropské strategie zaměstnanosti³ a získala tak možnost přístupu k evropským finančním prostředkům na podporu zaměstnanosti a redukování nezaměstnanosti.

Česká legislativa měla také vliv na oblast uplatňování znevýhodněných skupin na trhu práce, například Zákon o zaměstnanosti, který v roce 2004 nabyl své účinnosti, upravuje zmíněnou problematiku OZP a jejich uplatňování na trhu práce, zabývá se APZ, definuje její nástroje a opatření, dále podrobněji řeší zaměstnávání OZP, konkrétně se zabývá chráněnými pracovními místy, dílnami aj. (Zákon o zaměstnanosti, 2007).

³ Jedná se o závazek členských států k dosažení vysoké úrovně zaměstnanosti prostřednictvím společně stanovených cílů a úkolů (Kammerhofer, 2008).

Pro zajímavost a lepší ilustraci je tabulka 2 zpracována i v grafické podobě :

Obrázek 2: Vývoj počtu NNO zapojených do APZ v krajích ČR za jednotlivé roky 2003-2011
Zdroj: MV ČR, Evidence NNO, vlastní zpracování.

Aktivity v rámci sledovaných NNO se nejvíce zaměřují na podporu zdravotní a tělesné znevýhodněných skupin obyvatel a jejich snaze o uplatnění na trhu práce. Tabulka 3 prezentuje vybrané statistiky týkající se problematiky zaměstnanosti obyvatel s tímto hendikepem.

Tabulka 3: Vybrané statistiky OZP v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Uchaze i OZP o zam stnání	71 800	74 700	75 000	73 500	65 200	61 100	67 700	69 500	63 100
Procentuální míra nezam stnanosti OZP	42,2	42,6	44,7	40,2	37,1	33,9	37,1	37,3	-
Po et OZP na 1 VPM vhodné pro OZP	40	48,3	52	28,8	16,3	14,1	27,4	32,4	27,7
Procentuální podíl VPM pro OZP k celkovému po tu VPM	4,1	3,3	2,6	3,1	3,4	3,1	5,7	6,3	7,3

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

V tabulce 3 jsou zachyceny vybrané statistické údaje týkající se po tu uchaze o zam stnání z ad zdravotn znevýhodn ných, procentuální míry nezam stnanosti a po tu nezam stnaných OZP v pom ru k jednomu volnému pracovnímu místu (VPM), které je vhodné pro tuto skupinu obyvatel, posledním sledovaným údajem je procentuální podíl VPM pro OZP v i celkovému po tu VPM. Údaje se vztahují ke zkoumanému období od roku 2003 do roku 2011.

Míra nezam stnanosti OZP nebyla pro rok 2011 zaznamenána, ale oproti roku p edchozímu lze p edpokládat její pokles. Z hlediska uchaze o zam stnání z ad OZP se jejich po et aíl do roku 2005 zvy-oval, v porovnání s p edchozími roky v-ak dynamika r stu v letech 2004 a 2005 klesala. Pozitivní ekonomický vývoj byl jednou z p í in poklesu nezam stnanosti obyvatel bez zdravotního omezení, ale také i OZP, pokles se za al projevovat od roku 2006. Práv díky ekonomické a hospodá ské prosperit se po et uchaze se zdravotním znevýhodn ním podstatn snifloval, nejvýznamn j-í snížení probíhalo mezi roky 2006 aíl 2008, kdy razantn poklesla i konkurence p i snaze o získání pracovního místa vhodného pro OZP: v roce 2005 p ípadlo na jedno VPM 52 uchaze , ale uíl o rok pozd ji to bylo 28,8 uchaze e, v roce 2008 bylo toto íslo je-t nífl-í ó o jedno VPM se ucházelo 14,1 OZP. Nár st VPM pro OZP souvisel s celkovým nár stem VPM na

trhu práce, přesto ale zůstával v roce 2007 na velmi nízké hodnotě 3,4 % VPM pro OZP z celkového počtu VPM.

Další etapou růstu nezaměstnanosti byly roky 2009 a 2010, o v těchto letech se naplno projevíly dopady světové hospodářské a finanční krize, která ovlivnila také oblast zaměstnanosti, v praxi byla ale spíše omezována poptávka po práci nehandikepovaných osob a pracovníkům zaměstnaných na plný pracovní úvazek (MPSV, 2010). Také díky tomu se od roku 2009 výrazně zvýšil procentuální podíl volných míst pro zdravotně hendikepované k celkovému počtu VPM. Přesto byla konkurence při hledání pracovního uplatnění vysoce a meziroční růst počtu uchazečů na 1 PM v roce 2009 téměř dvojnásobný.

Nárost NNO, které svými činnostmi podporují znevýhodněné jedince při uplatnění na trhu práce, měl také pozitivní vliv na snižování nezaměstnanosti OZP, přesto však jejich situace byla a zůstává neuspokojivá a nezaměstnanost vysoká. Důvodem nelehkého začlevení do společnosti a složitého hledání místa na trhu práce může být i nízká a nedostatečná kvalifikace, která je pro budoucí zaměstnání vyžadována. Jako další příčinku lze brát i problém dlouhodobé nezaměstnanosti tohoto okruhu obyvatel. Proto je důležité, aby byl na tuto skupinu nadále brán vztah ohleda a vymezován vztahový prostor pro uplatnění.

5.2 Financování NNO ze sociálního fondu Evropské unie

Aby NNO mohly ve společnosti dosáhnout stanovených cílů a poslání, které si vytýčily, je pro ně nezbytné získání finančních prostředků (Boukal, 2009). NNO jsou financovány tzv. vícezdrojovým způsobem, což znamená ve veřejných a neveřejných zdrojích (Hyánek, 2005).

Mezi zdroje financování NNO, díky nimž se zvyšují šance znevýhodněných osob při jejich integraci do společnosti a hledání uplatnění na trhu práce, lze zařadit i strukturální fondy EU. Zejména ESF. NNO se s jeho podporou zasazují o posílení zaměstnanosti a redukci nezaměstnanosti, podporují sociální participaci osob a vytváření rovných příležitostí, které se soustředí především na trh práce a lidské zdroje. NNO mohou čerpat finanční prostředky

prostřednictvím projektů neinvestičního charakteru (např. projekty týkající se rekvalifikace osob bez zaměstnání, speciálních programů pro OZP, projekty, jejichž cílovými skupinami jsou znevýhodněné skupiny obyvatel aj.). V minulých letech probíhala zatím dvě programová období: 2004-2006 a 2007-2013 (ESF v ČR, 2013a).

- Programové období 2004-2006

V těchto letech byl pro podporu a spolufinancování oblasti trhu práce a zaměstnanosti k dispozici OP Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ), Iniciativa Společenství CIP EQUAL a Jednotný programový dokument pro Cíl 3 (JPD 3) a tento dokument byl určen speciálně pro hlavní město Prahu (ESF v ČR, *Operační programy 2004-2006*, 2013).

Následující tabulka 4 uvádí alokaci finančních prostředků na jednotlivé programy z programového období 2004-2006:

Tabulka 4: Alokace finančních prostředků na APZ z ESF v letech 2004-2006 (v EUR)

OP	2004	2005	2006	Celkem
OP RLZ	74 308 763	106 433 869	138 076 651	318 819 283
CIP EQUAL	7 618 158	10 698 543	13 784 228	32 100 929
JPD 3	19 211 006	19 595 226	19 987 131	58 793 363
Celkem	101 137 927	136 727 638	171 848 010	409 713 575

Zdroj: ESF v ČR. *Operační programy 2004-2006*.

Z této tabulky jasně vyplývá, že se objem získaných finančních prostředků na programy související s podporou APZ v průběhu let zvyšoval. Nejvíce prostředků bylo získáno na OP RLZ, u tohoto programu byly zaznamenány i nejvyšší meziroční změny.

Díky rostoucí podpoře z ESF získaly NNO větší prostor pro aktivity zaměřené na podporu a pomoc znevýhodněným osobám při integraci na trh práce. Stát se na spolufinancování podílel také, ale jeho podpora byla poskytována v daleko menší míře a podíly v jednotlivých letech byly oproti meziročním změnám podílu ESF také nižší, viz následující tabulka 5.

Tabulka 5: Alokace finančních prostředků na APZ ze státního rozpočtu v letech 2004-2006 (v EUR)

OP	2004	2005	2006	Celkem
OP RLZ	24 148 941	34 588 992	44 872 299	103 610 232
CIP EQUAL	2 817 677	3 956 996	5 098 278	11 872 951
JPD 3	16 641 008	16 973 827	17 313 305	50 928 140
Celkem	43 607 626	55 519 815	67 283 882	166 411 323

Zdroj: ESF v R. Operační programy 2004-2006.

- Programové období 2007-2013

V letošním roce končí programové období obsahuje OP Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) a posledním programem je OP Praha o Adaptabilita (OPPA) o tento program byl navrhnout pouze pro hlavní město Prahu (ESF v R, *Operační programy 2007-2013*, 2013).

Tabulka 6: Alokace finančních prostředků na APZ z ESF a R v letech 2007-2013 (v mil. EUR)

OP	ESF	R
OP LZZ	1 880	330
OP VK	1 790	320
OPPA	113	20
Celkem	3 783	670

Zdroj: ESF v R. Operační programy 2007-2013.

Z tabulky 6 vyplývá skutečnost, že i v druhém programovém období získávají subjekty žádající o podporu financování nástroj APZ více peněžních prostředků z ESF než ze zdrojů R. Nejvíce financí směřuje do OP LZZ, jehož hlavním cílem je stále aktuální a velmi důležitá podpora zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, začleňování sociálně vyloučených skupin obyvatel aj. (ESF v R, 2013b). Menší objem je alokován do OP VK, jehož zaměřením je rozvoj lidských zdrojů díky systému vzdělávání aj. (ESF v R, 2013d). Hlavním cílem OPPO je růst konkurenceschopnosti Prahy prostřednictvím adaptability a větší výkonnosti lidského kapitálu (ESF v R, 2013c).

5.3 Aktivní politika zaměstnanosti v souvislosti s NNO

NNO, které zaměřují svou činnost na podporu znevýhodněných a zdravotně i tělesně hendikepovaných osob, pomáhají takto znevýhodněným lidem navrátit se do společnosti, eliminovat jejich sociální vyloučenost, zvýšit jejich sebevědomí, podpořit proces seberealizace a naleznout uplatnění na trhu práce. Tímto způsobem NNO pomáhají dokázat, že i když mají takovýto hendikep, nejsou méně cenní lidé.

Mezi hlavní aktivity v rámci APZ, které NNO provádí, patří především zmíněné poradenství, pracovní rehabilitace, podpora zaměstnávání a rekvalifikační kurzy. Dalším druhem podpory především zdravotně i tělesně znevýhodněných osob je možnost nalezení pracovního uplatnění v CHPD nebo na CHPM.

Následující podkapitoly se zaměřují na vybrané nástroje APZ. Je zmapována jejich využitelnost, podíly uchazečů a účastníků, kteří se těchto aktivit zprostředkovaných prostřednictvím NNO účastnili a jak využitelnost jednotlivých nástrojů APZ souvisela s množstvím zdravotně hendikepovaných osobů hledajících pracovní uplatnění na trhu.

5.3.1 Chráněná pracovní dílna a chráněné pracovní místo

Charakteristika a podstata CHPD a CHPM byla popsána v podkapitole 4.2, aktuální kapitola se zaměřuje na konkrétní statistiky zaznamenané v průběhu sledovaného období.

Tabulka 7 zachycuje průběh ve vytváření nových pracovních míst a umístění uchazečů do chráněných dílen a na chráněná pracoviště v průběhu sledovaného období. Z tabulky lze vyčíst, že počet nově vytvořených PM v NNO pozvolně klesal, výjimkou byl rok 2006, v tomto roce se krátkodobě zvýšil počet PM oproti roku 2005, a roky 2009, 2010. Citelný pokles v počtu PM byl zaznamenán mezi roky 2006 a 2007, navzdory meziročnímu zvýšení počtu NNO o 11 organizací, se počet PM snížil o 532. Nejvyšší počet umístěných uchazečů byl zaznamenán v roce 2010. Výkyvy ve vytváření PM a také v počtech umístěných uchazečů souvisely s vývojem ekonomiky a situací na trhu, s množstvím

nezaměstnaných a evidovaných uchazečů o práci, v neposlední řadě také s nabídkou a poptávkou po práci (viz tabulka 3, s. 48).

Tabulka 7: Počet vytvořených pracovních míst a umístěných uchazečů do CHPD a CHPM v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Vytvořená nová PM	1 185	1 171	1 063	1 101	569	472	1 024	1 029	726
Umístění uchazečů	1 221	1 566	1 518	1 528	1 229	924	1 186	1 582	1 362

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Nezaměstnaní uchazeči z řad znevýhodněných skupin obyvatel vyvířvali také další činnosti, které jim pro úspěšné uplatnění na trhu práce NNO zprostředkovávaly.

5.3.2 Rekvalifikace

Rekvalifikace se v obecné řadě nejčastěji vyvířvaným nástrojem APZ při podpoře nezaměstnaných obyvatel, kteří hledají vhodné pracovní uplatnění na trhu.

Tabulka 8 zachycuje množství uchazečů a účastníků na rekvalifikačních kurzech, druhou sledovanou statistikou je účast OZP na specializovaném rekvalifikačním kurzu, který se konkrétně zaměřil na přípravu nezaměstnaných OZP na nalezení pracovního uplatnění. Z uvedených dat lze vyříst, že v průběhu sledovaného období se počty uchazečů a účastníků rekvalifikace navyšovaly, kromě let 2008, 2009, 2011. Nejvyšší pokles uchazečů o rekvalifikační kurzy byl zaznamenán právě v roce 2009, v tomto období se nejvíce projevila světová hospodářská krize, proto byly rekvalifikace zaměřeny na poptávky trhu (pro odborné profese i rekvalifikace rozšiřující kvalifikaci) a objem účastníků OZP klesal (MPSV, 2010). Statistiky nezaznamenaly údaje o uchazečích rekvalifikačních kurzů OZP v letech 2010 a 2011, lze ale předpokládat, že v těchto letech objem nebyl jaký udává množství jejich účastníků.

Důvodem tak velkého poklesu účastníků i uchazečů rekvalifikačních kurzů mezi roky 2007 a 2008 byla účast na rekvalifikačních kurzech v rámci nejrozvinějších regionálních i

národních projektů, které zprostředkovávaly také NNO. Dalším faktorem ovlivňujícím počet rekvalifikovaných osob byl i v této době podíl zahraničních pracovníků, díky němu poklesl tlak na zvyšování kvalifikací těchto umisťovaných jedinců v zaměstnání. Vlivem části i nadále trvající ekonomické krize, nízká míra nezaměstnanosti za rok 2007 (také příznivá hodnota nebyla v Řecku od roku 1998), která souvisela s vysokou poptávkou po pracovních silách a poklesem nabídky práce. Dalším důvodem byl i úbytek podílu OZP díky zpevnění podmínek pro získávání dávek sociální pomoci atd. (MPSV, 2009). Výrazný růst účastníků rekvalifikací, zaznamenaný v roce 2010, zapříčinila realizace projektů Rekvalifikace a poradenství a nové projekty, které NNO financovaly z prostředků ESF (MPSV, 2011).

Co se týká specializovaného kurzu pro OZP, údaje jsou proměnlivé, dle zaznamenaného vývoje lze ale říci, že počet účastníků byl v průběhu sledovaného období klesající, výjma roku 2004 a 2007. K největší změně došlo v roce 2007, kdy počet účastníků rekvalifikací sloužících k přípravě na nové PM dosáhl 148 osob. Tuto meziroční změnu opět ovlivnila vysoká poptávka po práci, dostatek VPM a z toho vyplývající snižování nezaměstnanosti hendikepovaných osob, NNO se efektivněji podílely na umisťování jedinců na trhu práce díky výraznější podpoře z ESF.

Tabulka 8: Vyuffití rekvalifikace jako nástroje APZ pro OZP v letech 2003-2011

		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rekvalifikace	uchazející	3 979	4 422	4 127	6 335	7 075	5 362	3 860	-	-
	účastníci	3 429	3 543	3 276	5 271	6 183	4 907	3 775	6 009	4 304
Rekvalifikace - příprava na práci OZP		49	92	77	68	148	46	40	21	9

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

5.3.3 Samostatná výdělečnáinnost

Jako poslední nástroj využívaný v APZ při zvyšování zaměstnanosti znevýhodněných obyvatel je uvedeno vytváření CHPM, ve kterém je realizována samostatná výdělečnáinnost (SV) znevýhodněnými osobami.

Tabulka 9: Uchaze i o zam stnání z ad OZP vykonávající samostatn výd le nou innost v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPM - SV	-	70	74	78	55	50	45	52	43

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Tabulka 9 zaznamenává vývoj v po tech umíst ných zdravotn znevýhodn ných uchaze na trhu práce, kte í svou pracovní innost vykonávali na CHPM, uzp sobených pro SV . Pro rok 2003 po et ú astník SV není uveden, ale lze p edpokládat níží hodnotu, než jaká byla zaznamenána v roce 2004. Od vstupu R do EU se po et ú astník afl do roku 2006 zvyš-oval, tento r st byl spojen také s r stem nezam stnanosti OZP.

Od roku 2006, kdy byly schváleny nové regionální cílené programy zam ené na skupiny nezam stnaných, které bylo velmi složité na trhu práce umístit, se i díky tomuto opat ení za ala situace nezam stnaných zlepš-ovat. Zásahu na snižování po tu osob bez pracovního uplatn ní m ly i rostoucí výdaje na nástroje APZ, které podpo ily aktivity stávajících, ale i nov vznikajících NNO. To vedlo ke snižování nezam stnanosti díky menší konkurenci p i hledání vhodného zam stnání (MPSV, 2007).

5.3.4 Evropský sociální fond

ESF hraje pro NNO zam stnávající nebo p ipravující na zam stnání znevýhodn né skupiny obyvatel d ležitou roli. Možnost erpat finan ní prostředky v rámci APZ z ESF napomáhá ke zlepš-ování uplatnitelnosti znevýhodn ných obyvatel ve spole nosti a na trhu práce.

V souvislosti s APZ následující tabulka 10 zachycuje vývoj v množství podporovaných osob a erpaných finan ních prostředk na projekty financované ESF. Z tabulky vyplývá, že NNO mohly podporovat zam stnanost prostřednictvím OP afl od roku 2006. V tomto roce se celkový po et podpo ených vyplhal na 27 227 osob, následující rok se je-t zvý-il. Díky aktivní innosti NNO, pozitivnímu hospodá skému vývoji, velké poptávce po volných pracovních silách a dostatku PM se následujícího roku snížila nezam stnanost a klesl tak i po et podporovaných osob v rámci ESF. Ke zvý-ení uplatnitelnosti

znevýhodněných skupin obyvatel p ísp íl i nadále rostoucí objem finan ních prost edk sm ovaný z ESF, který NNO hojn vyufflávaly.

Tabulka 10: Podpora osob a ernání finan ních prost edk v rámci ESF v letech 2006-2011

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Podpo ené osoby v rámci ESF	27 227	37 655	27 892	38 905	30 544	16 515
Finan ní prost edky z ESF na projekty	1 277 664	2 100 517	2 678 240	2 736 558	4 175 475	2 156 359

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Podrobn ji se finan ní podporou z ESF (v rámci jednotlivých programových období) sm rovanou NNO, které se svými aktivitami podílí na APZ zabývala podkapitola 5.2.

5.3.5 Zhodnocení vývoje nástroj a opat ení APZ v závislosti na zapojování NNO v rámci eské republiky za sledované období

V pr b hu sledovaného období docházelo nejprve k poklesu tempa r stu nezam stnaných, ale od roku 2005 se tento vývoj obrátil. Postupn se po ty nezam stnaných z ad zdravotn hendikepovaných sniflovaly a zvy-ovala se jejich úsp nost p í hledání uplatn ní na trhu práce. Tento pozitivní vývoj byl také d sledkem realizace program zam ených na APZ. Tyto programy byly pro jednotlivé roky stanoveny na základ analýz trhu práce v jednotlivých krajích, byly v souladu s cíli a úkoly stanovenými EU (Evropská strategie zam stnanosti), které se R zavázala plnit (MPSV, 2011). V letech 2009 a 2010, kdy se pln projevil d sledky celosv tové finan ní a ekonomické krize, se nezam stnanost zvý-ila. NNO si b hem sledovaného období kladly za cíl dosáhnout maximální aktivní ú asti dlouhodob nezam stnaných na trhu práce, cílen , flexibiln a ú inn vyufflávat programy APZ, vytvo it dostate ný prostor pro uplat ování znevýhodněných skupin obyvatel na trhu práce aj. Cílem NNO zapojených do APZ bylo zajistit co mofná nejvyší úsp nost p í uplat ování na trhu práce, zamezit sociální vylou enosti, podporovat samostatnost a plnohodnotný flivot.

Hlavním cílem APZ v roce **2004**, na které závisely následné aktivity NNO, bylo soustředění pozornosti na poradenství a rekvalifikace, což se do určité míry podařilo. O úspěchu svědčí i výrazný meziroční nárůst využívaní rekvalifikací (viz tabulka 8, s. 54). Zvýšil se i počet zaměstnaných v CHPD neziskových organizací a CHPM. Pozitivní vliv na zaměstnávání znevýhodněných osob měl i nejvyšší nárůst NNO za celé sledované období. Lepší situace na trhu práce byla ovlivněna i vstupem ČR do EU (MPSV, 2005).

Změny politiky zaměstnanosti v roce **2005** a **2006** se odrazilo v činnostech NNO, bylo pozitivně ovlivněno například zaměstnávání osob v CHPD zřízených pro SVČ. Aktivity NNO také pomohly k potlačování nezaměstnanosti znevýhodněných skupin obyvatel, poklesl počet dlouhodobě nezaměstnaných aj. Dalším pozitivem bylo zvýšení zaměstnanosti v regionech vykazujících nejvyšší míru nezaměstnanosti v rámci ČR (např. Ústecký a Moravskoslezský kraj). Také počet zdravotně hendikepovaných osob hledajících uplatnění na trhu práce se snížil, přesto se jejich podíl na celkové nezaměstnanosti zvyšoval. Od roku 2006 se také na snižování nezaměstnanosti podílely projekty financované ESF, které NNO využívaly k financování svých aktivit (MPSV, 2007).

Zaměstnávání OZP velmi pozitivně ovlivnil i v roce **2007** a **2008** poskytovaný příspěvek na podporu zaměstnávání OZP a program, jehož hlavním cílem bylo zvýšení jejich pracovního uplatnění, což umožnilo NNO snadněji nacházet vhodná VPM pro znevýhodněné osoby. V těchto letech se také nejvýrazněji zlepšila zaměstnanost. Celkově se zvyšovaly výdaje na APZ ze státního rozpočtu (viz následující tabulka 11) a změnila se i jejich struktura, bylo více čerpáno z prostředků ESF a náklady ÚP na realizaci nástrojů APZ se snižovaly (MPSV, 2008). NNO tak získaly v této oblasti prostor pro podporu svých členů při uplatnění na pracovním trhu. Zlepšení situace hendikepovaných jistě pomohlo také druhý nejvyšší nárůst sledovaných NNO. K roku 2007 jejich počet meziročně vzrostl o 11.

Jako pozitivum jistě nelze nezmínit i pokles podílu nezaměstnaných hendikepovaných obyvatel v celkové nezaměstnanosti. V roce 2008 došlo ke zvýšení účinnosti

poradenských služeb prostřednictvím bilančních diagnostik⁴ realizovaných také v rámci aktivit NNO (MPSV, 2009).

Snížení růstu nezaměstnanosti, které se projevilo v průběhu roku 2008, přelo v roce **2009** do citelného poklesu. Výkonnost ekonomiky byla snížena v důsledku celosvětové ekonomické a finanční krize, došlo k výraznému poklesu VPM, rostla nezaměstnanost, přesto byly znevýhodněné osoby ovlivněny v menší míře než zbytek obyvatel. Politika zaměstnanosti se zaměřila především na udržení maximální zaměstnanosti a na pomoc osobám, kteří práci ztratili v jejím důsledku. Výsledkem byl výrazný růst podpory ze stran NNO, což byla vytvořena PM v CHPD a na CHPM (viz tabulka 7, s. 53), zvýšil se počet podpořených osob v rámci ESF (viz tabulka 10, s. 56) aj. (MPSV, 2010). V roce **2010** pokračoval růst nezaměstnanosti, avšak podíl OZP na celkovém počtu uchazečů o práci meziročně klesl. Oproti roku předcházejícímu došlo k růstu výdajů na APZ ze státního rozpočtu (MPSV, 2011). V letech 2009, 2010 vzniklo nejméně NNO za celé mapované období, nové organizace byly pouze 3. Vyšší objem podpory z ESF využívaly stávající NNO v rámci nových projektů, například z oblasti rekvalifikace a poradenství, což v tomto období se výrazně zvýšil počet jejich účastníků a rostla také účinnost těchto nástrojů.

V roce **2011** byla APZ ovlivněna doznívající světovou krizí a pomalým růstem výkonnosti ekonomiky. Vznikala nová PM, snižoval se nesoulad mezi nabídkou a poptávkou po práci (MPSV, 2012). Klesala nezaměstnanost OZP, na trhu bylo více možností pracovního uplatnění pro hendikepované jedince, na pozitivním vývoji se zčásti podílel i nárůst NNO. V rámci roku vzniklo 7 nových organizací, jejichž cílem a hlavními aktivitami byla podpora zaměstnávání, uplatnění hendikepovaných na trhu práce aj. Zaznamenat klesal objem podpory plynoucí z ESF (viz tabulka 10, s. 56), podstatně se snížil i příspěvek ze státního rozpočtu na APZ, klesaly počty vytvářených PM v CHPD, ubylo účastníků rekvalifikací a speciálního kurzu přípravy na práci pro OZP, přesto byl za celé sledované období počet nezaměstnaných OZP druhý nejnižší (nejvyšší zaměstnanost byla v roce 2008).

⁴ Jedná se o zjišťování a posuzování schopností, vlastností a kvalit, fyzických i psychických, dle kterých je pro jedince nalezeno nejvhodnější uplatnění na trhu práce.

Nezaměstnanost a problematika uplatnění znevýhodněných skupin obyvatel na trhu práce je na území ČR regionálně odlišná. V rámci sledovaného období se pozornost a finanční pomoc orientovala ve velké míře na kraje s nejvyšší nezaměstnaností, kam byla směřována také nejvyšší finanční podpora na projekty, které poskytl významnou tvorbu nových PM pro ohrožené skupiny obyvatel hledajících práci (MPSV, 2007). I přes snahu NNO, tvorbu nových PM a podporu prostřednictvím nástrojů APZ nezaměstnanost znevýhodněných obyvatel je stále velmi vysoká.

Tabulka 11: Výdaje na APZ ze státního rozpočtu a podpora zaměstnávání OZP v letech 2003-2011 (v mil. Kč)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Výdaje na APZ	3 274	3 937	4 027	5 300	5 673	6 131	4 953	6 171	3 815
Podpora zaměstnávání OZP (dle ZoZ)	524	649	736	1 410	2 187	2 283	2 257	2 712	3 282

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

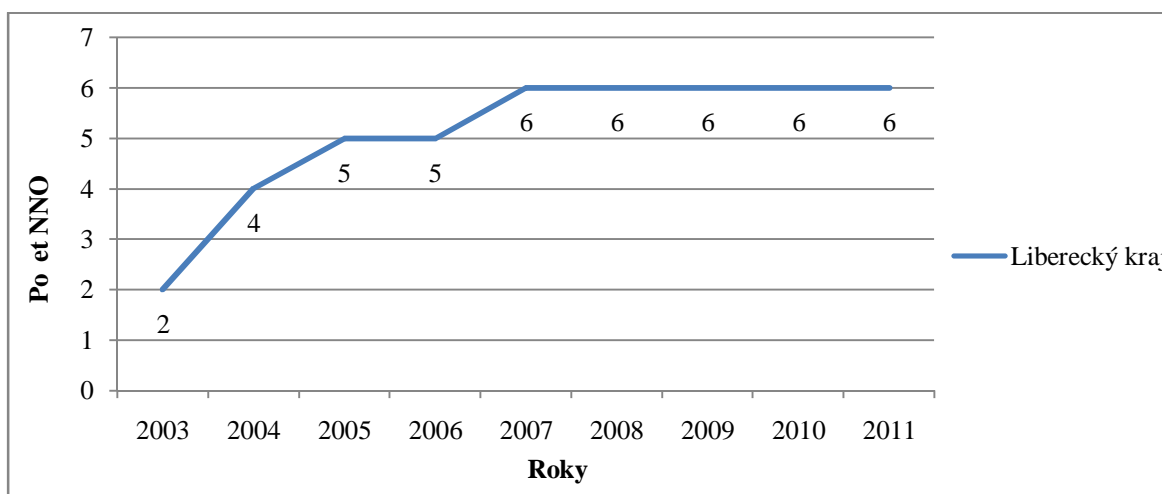
Pro zajímavost tabulka 11 zachycuje vývoj v podpoře zaměstnávání zdravotně znevýhodněných tak, jak je ukládá Zákon o zaměstnanosti, který nabyl své účinnosti v roce 2004 a jeho novelizovaná podoba, která vstoupila v platnost roku 2009 (MPSV, 2010).

5.4 NNO a aktivní politika zaměstnanosti v Libereckém kraji

Liberecký kraj se svou velikostí a počtem obyvatel řadí mezi druhý nejmenší kraj z celé České republiky. Míra registrované nezaměstnanosti se v Libereckém kraji, dle zjištění MPSV, z dlouhodobého hlediska pohybovala pod průměrnou mírou nezaměstnanosti celé České republiky. Změna nastala až v roce 2007, kdy byla míra nezaměstnanosti až do konce sledovaného období, oproti celorepublikovému průměru, na vyšší úrovni (SÚ, 2009a).

Z hlediska NNO, jejich aktivit v oblastech podpory a pomoci při začleňování znevýhodněných osob do společnosti a úspěšné integrace na trh práce prostřednictvím

nástroj APZ, se ke konci sledovaného období na území Libereckého kraje nacházelo takovýchto organizací pouze šest. Nárůst NNO ve zkoumané oblasti znázorňuje následující obrázek 3. Z obrázku můžeme vyčíst, že nejvýraznější přírůstek v počtu NNO zapojených do APZ byl zaznamenán v roce 2004, toto zvýšení odpovídalo celorepublikovému trendu. Po tomto roce vznikaly NNO v rámci Libereckého kraje jen velmi zřídka, jejich růst se definitivně zastavil v roce 2007. Od tohoto roku, až do konce sledovaného období, zůstal počet nezměněn.

Obrázek 3: Vývoj NNO zapojených do APZ v Libereckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011

Zdroj: MV ČR, Evidence NNO, vlastní zpracování.

Následující tabulka 12 zachycuje vývoj vybraných statistik týkajících se celkového počtu nezaměstnaných, kteří se ucházeli o PM, nezaměstnaných zdravotně znevýhodněných osob a VPM, která byla v Libereckém kraji na základě spolupráce NNO a ÚP pro tyto znevýhodněné osoby k dispozici. Celkový počet nezaměstnaných obyvatel v Libereckém kraji klesal až do roku 2007. V tomto roce se projevil pokles počtu osob hledajících pracovní uplatnění na trhu nejvýrazněji, hlavním důvodem byl pozitivní ekonomický vývoj, vyšší poptávka po práci, menší konkurence na trhu při hledání zaměstnání, výrazný růst podpory z ESF, který umožnil NNO vytvořit dostatek PM pro hendikepované jedince. Pokles nezaměstnanosti v kraji odpovídal celorepublikovému trendu.

Nezaměstnanost se v rámci Libereckého kraje více snižovala u osob bez hendikepu, než například u OZP nebo jiným způsobem hendikepovaných jedinců, potvrzením je vývoj

v nezaměstnanosti OZP, kdy i přes výrazný pokles celkové nezaměstnanosti v roce 2007, došlo jen k mírnému snížení objemu nezaměstnaných u zdravotně znevýhodněných obyvatel. Výraznější změna byla zaznamenána mezi roky 2005 a 2006, kdy se meziročně snížil počet nezaměstnaných OZP o 307 osob. Ve sledovaném období počet volných PM pro OZP rostl do roku 2007, klesající vývoj se projevil v následujících dvou letech. Od roku 2010 se situace zlepšovala, klesala nezaměstnanost a zvyšovaly se příležitosti pracovního uplatnění. Nejnepříznivějším obdobím, z hlediska zaměstnanosti a možnosti zapojení se do pracovního prostředí, byl rok 2009. Bude-li brán v úvahu vývoj v roce 2009 v rámci kraje z hlediska Libereckého kraje téhož roku, lze říci, že po tyto nezaměstnaných zdravotně znevýhodněných a jejich situace se zlepšovala rychleji v Libereckém kraji. Od roku 2010 se poměry v oblasti nezaměstnanosti OZP začaly zlepšovat, počet nezaměstnaných pomalu klesal a zvyšovala se možnost pracovního uplatnění v důsledku růstu VPM vhodných pro tuto skupinu osob hledajících pracovní uplatnění.

Tabulka 12: Nezaměstnanost a volná pracovní místa pro OZP v Libereckém kraji v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celková nezaměstnanost	21 065	20 299	18 923	17 258	14 566	16 605	26 273	25 653	23 286
Nezaměstnanost OZP	2 968	3 042	2 946	2 636	2 506	2 658	3 180	3 138	2 937
Volná PM pro OZP	91	76	91	171	234	100	79	100	178

Zdroj: SÚ. Statistická ročenka Libereckého kraje 2006a, 2009a a 2012a, vlastní zpracování.

V průběhu sledovaného období, počínaje rokem 2004, byla v CHPD a CHPM vytvářena prostřednictvím aktivního zapojování NNO do politiky zaměstnanosti nová PM pro znevýhodněné občané. Na tato místa byli dosazováni vhodní uchazeči, kteří hledali uplatnění na trhu práce. Tabulka 13 zachycuje průběh těchto statistik. Údaje nebyly za rok 2003 zaznamenány. Vývoj u obou sledovaných statistik je proměnlivý, byl ovlivněn aktuální situací na trhu, vývojem v ekonomice státu, úzce souvisel s objemem poskytovaných finančních prostředků – ať již v rámci státního rozpočtu, tak i ze zdrojů ESF, jejichž prostřednictvím mohly NNO efektivněji podporovat znevýhodněné jedince. Vznik nových NNO také pomohl zlepšit stav PM v CHPD a na CHPM, kam mohli být

umísťování zdravotní a tělesné postižení. Nejvíce hendikepovaných bylo v porovnání s počtem vytvořených PM zmapováno v roce 2006.

S ohledem na vysokou míru zaměstnanosti v roce 2007 a pokračující ekonomický a hospodářský růst, který se ale v průběhu roku 2008 zpomaloval v důsledku začínajícího projevu světové krize a díky poklesu objemu finančních prostředků uerpáných z veřejných rozpočtů a ESF, se v roce 2008 výrazně snížilo množství vytvořených PM v CHPD a CHPM (MPSV, 2009). Nicméně pokles zaměstnaných hendikepovaných osob tímto výrazným snížením vytvořených PM zásadně ovlivněn nebyl.

Tabulka 13: Počet vytvořených pracovních míst a podpořených osob v CHPD a CHPM v Libereckém kraji v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD a CHPM - vytvořená PM	-	14	90	65	133	33	50	38	47
CHPD a CHPM - podpořené osoby	-	58	101	125	92	87	66	81	73

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Tabulka 14 zaznamenává objem finančních prostředků, který směřoval v rámci Libereckého kraje na podporu a realizaci vybraných nástrojů a opatření APZ, které NNO prováděly s cílem zlepšit uplatnění znevýhodněných a sociálně vyloučených osob na trhu práce. První část tabulky zaznamenává informace vztahující se k vývoji uerpání financí na CHPD a CHPM. Z údajů vyplývá, že až do roku 2006 měl objem uerpání finančních prostředků na podporu CHPD a CHPM rostoucí tendenci, po tomto roce se vývoj obrátil a příspěvky určené NNO na vytváření a provoz tohoto opatření APZ se snižovaly. Tato tendence souvisela s republikovým trendem změny struktury finančních zdrojů APZ.

Druhá část tabulky zachycuje objem uerpáných prostředků na pracovní rehabilitaci. Údaje za rok 2004 a 2005 nebyly samostatně zjištěny (MPSV, 2004). V roce 2007 se objem prostředků podstatně snížil, hlavním důvodem byl pokles nezaměstnanosti, v tomto roce byla zaměstnanost OZP, v rámci celého sledovaného období, nejvyšší. Výrazný pokles

erpání finančních prostředků na pracovní rehabilitace byl zaznamenán i v roce 2009 a 2010, přičiněnou byla také změna v pořadavcích trhu práce a zaměstnavatel, v t-í zaměření NNO na jiné činnosti, například etn-í podporu zaměstnanosti v rámci CHPD a CHPM. Poslední zaznamenanou statistikou v tabulce 14 je financování podaných a schválených projektů v rámci programu ESF. Objem erpaných prostředků rostl, kromě roku 2008 a 2011. Bude-li porovnáno financování ze zdrojů ESF v roce 2008 v celorepublikovém měřítku a v rámci Libereckého kraje, lze zjistit, že meziroční příjem financí v Libereckém kraji poklesl, přestože v rámci ČR se tento objem zvýšil.

Tabulka 14: erpání finančních prostředků na nástroje APZ v Libereckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD, CHPM	9 816	15 735	15 830	14 377	13 480	12 267	12 973	8 531
Pracovní rehabilitace	*	*	104	46	61	10	10	90
Programy ESF	-	-	39 382	75 169	64 863	111 921	192 037	61 735

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

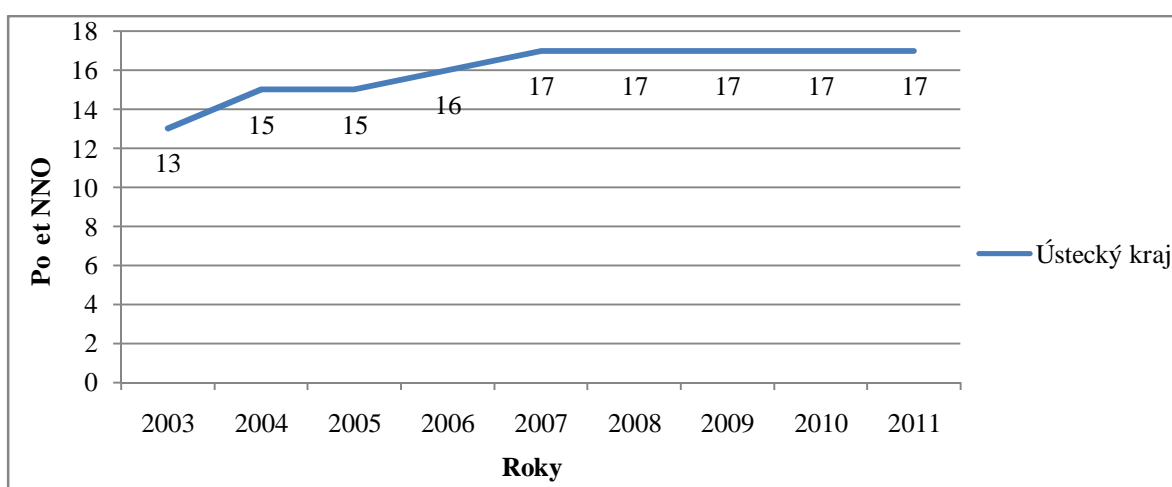
Mezi nejčastěji využívané nástroje a opatření APZ, v rámci kterých NNO podporují zaměstnanost a sociální participaci občanů, patří rekvalifikace, zaměstnávání v CHPD a na CHPM, pracovní rehabilitace a diagnostika společně s následným poradenstvím.

5.5 NNO a aktivní politika zaměstnanosti v Ústeckém kraji

Ústecký kraj se díky své rozloze umístil na sedmém místě a celkový počet obyvatelstva v rámci České republikyadí na páté místo (Hajduch, 2013). V průběhu jednotlivých let sledovaného období 2003-2011 se nezaměstnanost pohybovala vysoko nad úrovní celorepublikového průměru, pozitivní zprávou byla mírně klesající tendence nadprůměrné míry nezaměstnanosti v jednotlivých letech. Ústecký kraj patří mezi kraje, které jsou dlouhodobě postiheny vysokou mírou nezaměstnanosti. Nejvíce lidí pracuje dle statistik ve zpracovatelském průmyslu. V průběhu let docházelo k útlumu těžby uhlí, omezování

výroby a restrukturalizaci podniků, všechny tyto faktory měly za následek dlouhodobou jednu z nejvyšších mír nezaměstnanosti v ČR (SÚ, 2012b).

Vývoj NNO, které prostřednictvím nástrojů a opatření APZ uplatňovaly své aktivity v oblasti podpory zaměstnanosti, je zachycen v následujícím obrázku 4. V průběhu celého sledovaného období se v Ústeckém kraji počet NNO zvyšoval velmi pomalu a pouze do roku 2007. Dále se již počet NNO nezměnil. Dle celorepublikového trendu se i v Ústeckém kraji zvýšil počet organizací nejvíce za celovou dobu v roce 2004, celkem vznikly ale pouze 2 NNO. V roce 2011 se v Ústeckém kraji nacházelo celkem 17 NNO.

Obrázek 4: Vývoj NNO zapojených do APZ v Ústeckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011

Zdroj: MV ČR. Evidence NNO, vlastní zpracování.

Jak již bylo zmíněno, Ústecký kraj patří mezi regiony s dlouhodobým problémem v oblasti nadprůměrné nezaměstnanosti. Nicméně, z následující tabulky 15 je zřejmá převážně klesající tendence celkové nezaměstnanosti obyvatel. Kromě roku 2009, kdy byl klesající trend v nezaměstnanosti ovlivněn dopady celosvětové hospodářské a ekonomické krize. Porovnáme-li statistiky celkové nezaměstnanosti s nezaměstnaností OZP, dojdeme k závěru, že i v oblasti Ústeckého kraje byla ztrátou zaměstnání více zasafena skupina nehendikepovaných obyvatel (nezaměstnanost OZP mírně vzrostla jen v roce 2009). Nezaměstnanost OZP se zvyšovala do roku 2005, od roku následující klesala. Výjimkou byl rok 2009, kdy se oproti trendu minulých let a celorepublikovému vývoji krátkodobě zvýšila o relativně malý počet osob.

Poslední vybraná statistika v rámci tabulky 15 zachycuje vývoj VPM vhodných pro obyvatele se zdravotním znevýhodněním. Z jejího vývoje lze říci, že po et VPM byl, vyjma těch let, rostoucí. Nejvýraznější růst v počtu VPM byl zaznamenán mezi lety 2008 a 2009, meziročně se zvýšil o 97 míst. Zajímavostí je, že nejnižší míra nezaměstnanosti OZP z celorepublikového hlediska byla naměřena v roce 2008, v Libereckém kraji to bylo o rok dříve. V tomto období byla díky příznivému vývoji hospodářství a vysokému výkonu ekonomiky situace na trhu práce pozitivní, rozdíl mezi poptávkou a nabídkou práce minimální. I přesto v Ústeckém kraji bylo nejméně nezaměstnaných OZP zaznamenáno až v roce 2011. Moment, kdy došlo k nejvyššímu meziročnímu poklesu nezaměstnanosti zdravotně hendikepovaných osob, byl mezi roky 2005-2006, po et nezaměstnaných se snížil o 518 osob. Rok 2009 přinesl mírný vzrůst nezaměstnaných OZP, ale nyní se i v Ústeckém kraji projevil celorepublikový trend, kdy důsledky celosvětové krize (výrazné snížení poptávky po práci) ovlivnily více zaměstnanost nehendikepovaných obyvatel a nezaměstnanost OZP vzrostla v podstatně menší míře.

Tabulka 15: Nezaměstnanost a volná pracovní místa pro OZP v Ústeckém kraji v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Nezaměstnanost	76 499	73 493	70 532	63 652	49 894	45 657	59 976	61 947	58 087
Nezaměstnanost OZP	8 937	9 000	9 137	8 619	8 091	7 671	7 712	7 611	7 188
Volná PM pro OZP	79	53	98	147	100	101	198	203	200

Zdroj: SÚ. Statistická ročenka Ústeckého kraje 2006b, 2009b a 2012b, vlastní zpracování.

Problémem Ústeckého kraje je také vysoká míra nezaměstnaných lidí z hlediska jejich dosaženého vzdělání. Přes 45 % dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů nemá vzdělání střední nebo pouze základní (MPSV, 2005).

Tabulka 16 zachycuje vývoj ve vytváření PM a zaměstnávání osob na těchto místech v rámci CHPD a pracovních v Ústeckém kraji ve sledovaném období. Za rok 2003 nebyly statistiky zaznamenány. NNO se vytvářením CHPD a CHPM, které následně slouží jako PM vhodná a nejčastěji využívaná zdravotně i tělesně postiženými jedinci, zapojují do

vybraných opatření APZ. V Ústeckém kraji byl vývoj ve vytvářených PM a objemu podporených osob za jednotlivé roky sledovaného období proměnlivý, úzce souvisel s aktuální situací na trhu práce a na struktuře poptávky po pracovní síle, možnostech a schopnostech hendikepovaných jedinců, kteří práci nabízeli, další závislost plynula z ekonomického a hospodářského vývoje ČR, potažmo ve světě, z finančních zdrojů dostupných pro NNO aj. V rámci sledovaného období bylo vytvořeno PM nejvíce v roce 2007, tento počet dosáhl 588 míst. Na meziroční růstu se podílelo zvýšení objemu peněžních prostředků z ESF, které byly v rámci kraje určeny na financování projektů (viz tabulka 17). Nejvyšší počet vytvořených PM umožnil NNO zaměstnat i nejvíce osob hledajících pracovní uplatnění na trhu. Výrazný pokles se naopak projevil v roce 2008.

Rok 2009 znamenal zvýšení podpory pro hendikepované osoby prostřednictvím CHPD a CHPM. Jako protikrizové opatření byly podniknuty kroky v rámci APZ a byly intenzivně podporovány regiony s dlouhodobě vysokou nezaměstnaností (MPSV, 2010).

Tabulka 16: Počet vytvořených pracovních míst a podporených osob v CHPD a CHPM v Ústeckém kraji v letech 2003-2011

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD a CHPM - vytvořená PM	-	304	189	290	588	95	285	205	109
CHPD a CHPM - podporené osoby	-	422	419	420	424	294	339	387	299

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

V rámci přidělovaných peněžních prostředků určených k financování nástrojů a opatření APZ, které NNO využívají, aby podpořily zaměstnanost, sociální integraci a návrat na nalezení a udržení vhodného PM pro znevýhodněnou skupinu obyvatel, jsou největší objemy finančních prostředků směřovány do Ústeckého kraje (MPSV, 2009).

Následující tabulka 17 zachycuje vývoj vybraných statistik čerpání finančních prostředků na nástroje a opatření APZ v rámci Ústeckého kraje. V prvních letech, kdy se projevil nejvyšší nárůst NNO podílejících se na APZ, bylo v důsledku zvyšujícího se počtu těchto organizací čerpáno meziročně více finančních prostředků určených na CHPD a CHPM.

Nově vzniklým NNO bylo v tomto časovém horizontu umožněno získat finanční prostředky, aby vytvořením VPM v CHPD a CHPM zvýšily zaměstnanost nejvíce ohrožených skupin obyvatel. Nárůst NNO měl pozitivní úinek a přispěl ke snížení nezaměstnanosti zdravotně znevýhodněných obyvatel.

Rok 2007 a 2008 znamenal pokles v získání financí na CHPD a CHPM, dále bylo ustáleno po tu NNO, pozitivní ekonomický vývoj, který měl za následek růst PM, zvýšení poptávky po práci s následným poklesem nezaměstnanosti. Nadále se měnila struktura výdajů APZ, podpora zaměstnanosti byla uskutečňována i díky soustředění pomoci na regiony s nejvyšší dlouhodobou nezaměstnaností, nejvyšší podíl směřoval převážně do Ústeckého kraje (MPSV, 2009). V letech 2009-2010, kdy se naplno projevil následky celosvětové krize i v Ústeckém kraji, bylo NNO umožněno získat více finančních prostředků z ESF a zaměřovat se na podporu zaměstnanosti zasažených skupin obyvatel. Výsledkem bylo krátkodobé zvýšení nezaměstnanosti OZP v roce 2009, rok poté nezaměstnanost klesala.

Z hlediska získání finanční podpory na pracovní rehabilitace je vidět, že objem peněžních prostředků byl výrazně proměnlivý, nejvíce jich bylo využito v roce 2008 a naopak v roce 2011 nebylo na pracovní rehabilitace získáno vůbec. Právě v roce 2008 bylo v rámci APZ získáno nejvíce peněžních prostředků pro zvýšení uplatnitelnosti hendikepovaných osob, a to v rámci pracovních rehabilitací, neboli příprav k práci, které měly pomoci nalézt vhodné PM pro hendikepované osoby a dle individuálních plánů si ho následně udržet (MPSV, 2009). V letech 2004-2005 nebyly statistiky vztahující se k pracovním rehabilitacím samostatně zjišťovány (MPSV, 2004).

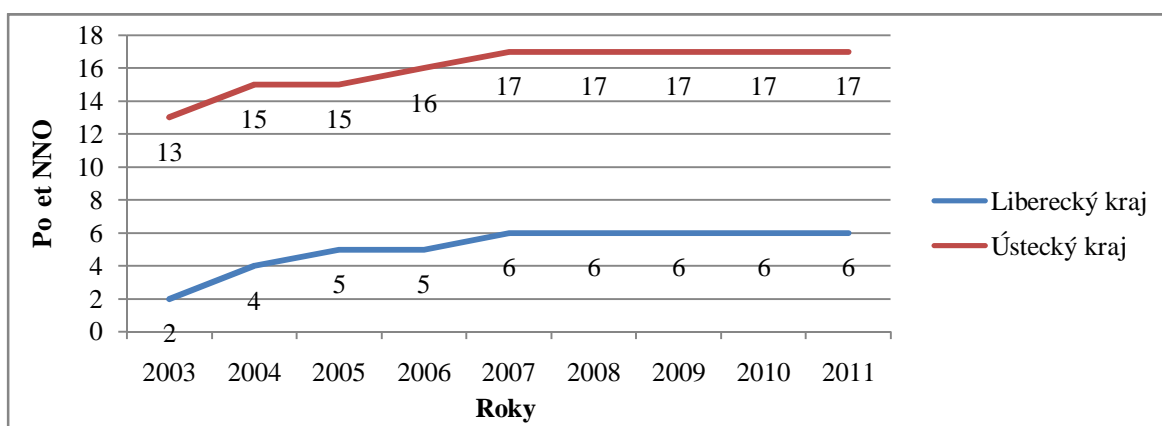
Tabulka 17: *rozpínání finančních prostředků na nástroje APZ v Ústeckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD, CHPM	53 562	60 360	74 712	51 148	42 500	79 107	67 076	55 955
Pracovní rehabilitace	*	*	42	25	145	81	7	0
Programy ESF	-	-	95 742	209 576	245 735	318 153	424 608	138 801

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

5.6 Zhodnocení vývoje nástrojů APZ v závislosti na zapojování NNO v rámci Libereckého a Ústeckého kraje za sledované období

Zaměřme-li se nejprve na vznik nových NNO z hlediska časového období, můžeme říci, že v Libereckém i Ústeckém kraji byla tato tendence podobná. Nejvíce organizací vzniklo mezi roky 2003 a 2004, poté přibývaly nové organizace velmi málo, a stalo se v obou krajích zastavit v roce 2007 a do konce sledovaného období zůstal jejich počet nezměněn. Vzhledem k níže uvedenému množství NNO, které v jednotlivých letech přibývaly v obou krajích, lze říci, že jejich počet je vzájemně velmi odlišný. Například v roce 2003 přibývaly v Libereckém kraji NNO, které se zapojovaly do APZ, pouze 2, oproti tomu v kraji Ústeckém jich bylo 13. Obrázek 5 zachycuje počty a přírůstky NNO v jednotlivých letech sledovaného období v obou vybraných krajích.

Obrázek 5: *Vývoj NNO zapojených do APZ v Libereckém a Ústeckém kraji za jednotlivé roky 2003-2011*

Zdroj: MV ČR. Evidence NNO, vlastní zpracování.

Ústecký kraj patří mezi regiony, které jsou dlouhodobě postiženy nadprůměrnou nezaměstnaností a pro obyvatele je tudíž těžké nalézt vhodné VPM, srovnají-li se ale procentuální statistická data sledující vývoj celkového podílu nezaměstnaných v nezaměstnaným z celkové zdravotně znevýhodněných osob v obou krajích (viz tabulka 18, níže), výsledkem je zjištění, že vyšší nezaměstnanost zdravotně hendikepovaných je vykazována v kraji Libereckém, vyjma roku 2008 a 2009. Lidé, kteří jsou při uplatňování na trhu práce znevýhodněni, mají vyšší šanci nalézt pracovní uplatnění v Ústeckém kraji, kde je nezaměstnanost OZP v poměru k celkové nezaměstnanosti nižší, než v kraji Libereckém. Z dat vyplývajících z tabulky 18 lze dále konstatovat, že procentuální podíl nezaměstnaných OZP se v posledních dvou letech v obou krajích přibližoval stejné hodnotě. Statistiky v tabulce jsou v první polovině sledovaného období rostoucí, tento vývoj byl dán zvyšujícím se podílem nezaměstnaných OZP v objemu celkové nezaměstnanosti, jedním z důvodů byl výrazný pokles podílu nehandikepovaných osob, které hledaly uplatnění na trhu práce.

V roce 2007 došlo v obou krajích k růstu podílu nezaměstnanosti OZP na celkové nezaměstnanosti. Důvodem byl výrazný pokles celkové nezaměstnanosti a jen pozvolný pokles nezaměstnanosti zdravotně znevýhodněných lidí. Naopak snížení v roce 2009 bylo zapříčiněno situací opačnou. Z důvodu plného dopadu světové krize se rapidně snížila VPM, ale pracovníci z celkové hendikepovaných tímto omezováním výrazně ovlivněni nebyli, byla totiž omezována zaměstnanost pracovníků na plný pracovní úvazek a byli uplatňováni pracovníci vázaní v pracovním poměru dohodou o pracovní činnosti nebo provedení práce (MPSV, 2010).

Tabulka 18: Podíl nezaměstnanosti OZP v celkové nezaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji za sledované období 2003-2011 (v %)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liberecký kraj	14,1	15	15,6	15,3	17,2	16	12	12,2	12,6
Ústecký kraj	11,7	12,2	13	13,5	16,2	16,8	12,8	12	12,4

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Vyšší uplatnitelnost při hledání zaměstnání OZP v Ústeckém kraji jednoznačně podpořil i počet NNO, který byl ve srovnání s Libereckým krajem podstatně vyšší. Nalézt vhodné PM pro zaměstnání tělesně, zdravotně a jiným způsobem znevýhodněnou skupinu obyvatel v odvětví, na které se Ústecký kraj soustřeďuje, je kvůli omezením těchto osob nepravděpodobné. Možnost uplatnění například ve službách, administrativě aj., je velmi malá (SÚ, 2012b). V rámci Libereckého kraje je již rozmístění PM dle odvětví rozděleno rovnoměrněji. Většina obyvatel je zaměstnaná také ve zpracovatelském průmyslu a dále jsou zastoupeny i obory vhodné pro znevýhodněné obyvatele, jako například administrativní, služby, informačníinnosti aj. (SÚ, 2012a). Právě rovnoměrnější zastoupení jednotlivých odvětví dává příležitost nalézt uplatnění i pro hendikepované v kraji Libereckém, jehož obyvatelé nemají tak velkou podporu ze strany NNO z důvodu jejich menšího zastoupení. Přesto je nezaměstnanost závažným problémem v obou krajích.

Zaměřili se nyní diplomová práce na VPM vyleněná a vhodná pro zdravotně znevýhodněné osoby, lze říci, že jejich počet a vývoj byl srovnatelný v obou krajích (viz tabulka 12 a 15). Co ale podstatně zvýšilo uplatnitelnost znevýhodněných osob v pracovním prostředí v Ústeckém kraji, kde byla výrazně vyšší nezaměstnanost OZP, byla právěinnost NNO, konkrétně možnost uplatnění v jejich CHPD a CHPM, která významně převyžovala příležitost pracovní realizace v CHPD a CHPM v Libereckém kraji.

Tabulka 19 zachycuje rozdíly, které se ve sledovaném období vyskytovaly v množství vytvářených PM a podporovaných hendikepovaných osob, které si ve sledovaných krajích v rámci CHPD a CHPM mohly nalézt pracovní uplatnění. Z tabulky jasně vyplývá, že podstatně vyšší možnost a úspěšnost získání PM pro znevýhodněné skupiny obyvatel byla zprostředkována NNO, zizovateli chráněných dílen a pracovišť, v Ústeckém kraji. Tento jev byl zapříčiněn vyšším výskytem NNO, které pak mohly prostřednictvím svýchinností podporovat více osob. Ústecký kraj, jako kraj s permanentní problematikou dlouhodobé a nadprůměrné nezaměstnanosti, je v rámci APZ a objemu finančních podpor, které do něj směřují, jeden z nejvíce podporovaných krajů v ČR. Tento fakt také pozitivně ovlivňuje NNO, které díky vyššímu podílu finanční podpory mohou intenzivněji rozvíjet své aktivity a podnikat kroky v oblasti zaměstnávání.

Tabulka 19: Počet vytvořených pracovních míst a podpořených osob v CHPD a CHPM v Libereckém a Ústeckém kraji v letech 2004-2011

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD a CHPM - vytvořená PM	Liberecký kraj	14	90	65	133	33	50	38	47
	Ústecký kraj	304	189	290	588	95	285	205	109
CHPD a CHPM - podpořené osoby	Liberecký kraj	58	101	125	92	87	66	81	73
	Ústecký kraj	422	419	420	424	294	339	387	299

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Následující tabulka 20 zachycuje objem erpaných finančních prostředků plynoucích na podporu konkrétního opatření APZ, jehož prostřednictvím se NNO nejefektivněji daří podporovat zaměstnanost a nezávislost hendikepovaných osob v Libereckém a Ústeckém kraji. Další sledovanou statistikou je objem podpory získaný z ESF. V těchto statistikách je názorné vidět, že Ústecký kraj je z hlediska podpory zaměstnanosti a snahy o potlačení nebo minimalizaci nezaměstnanosti daleko výrazněji podporován. Možnost využít takovou podporu na financování aktivit v oblasti APZ, je pro NNO, jejichž pozornost je soustředěna na problematiku zaměstnanosti, velkým přínosem, který pomáhá znevýhodněným osobám zvyšovat jejich úspěšnost při hledání pracovního uplatnění díky posilování sebedůvěry, samostatnosti, rozvíjení jejich schopností, dovedností a kvalifikace, které jsou v životě a na trhu práce nepostradatelné.

Tabulka 20: Erpaní finančních prostředků na opatření APZ v Libereckém a Ústeckém kraji v letech 2004-2011 (v tis. Kč)

		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
CHPD, CHPM	Liberecký kraj	9 816	15 735	15 830	14 377	13 480	12 267	12 973	8 531
	Ústecký kraj	53 562	60 360	74 712	51 148	42 500	79 107	67 076	55 955
Programy ESF	Liberecký kraj	-	-	39 382	75 169	64 863	111 921	192 037	61 735
	Ústecký kraj	-	-	95 742	209 576	245 735	318 153	424 608	138 801

Zdroj: MPSV. Situace na trhu práce, vlastní zpracování.

Po zmapování vývoje a stavu NNO v Libereckém a Ústeckém kraji společně s nástroji, opatřeními APZ a mírou čerpání finančních prostředků na projekty ze zdrojů ESF plyne závěr, že a priori je v Ústeckém kraji podstatně vyšší nezaměstnanost než v kraji Libereckém, je pro nezaměstnané zdravotně, tělesně i jiným způsobem hendikepované snazší nalézt pracovní uplatnění v kraji Ústeckém (od začátku sledovaného období, přibližně do jeho poloviny). V posledních letech sledovaného období se situace stávala vyrovnanou a podíl nezaměstnaných OZP na celkovém počtu nezaměstnaných se vyrovnával v obou krajích. V Libereckém i Ústeckém kraji se evidované počty VPM, vhodných pro tuto skupinu obyvatel, pohybují na relativně stejné úrovni, avšak v Ústeckém kraji výrazně podporuje oblast zaměstnanosti etně vyšší výskyt NNO. Z důvodu zaměření ústeckého průmyslu majoritně na těžbu uhlí a zpracovatelský průmysl, které nejsou vhodným odvětvím pro zaměstnávání znevýhodněných osob, jsou tak díky vyššímu počtu NNO realizovány vhodné pracovní příležitosti, a tudíž prostřednictvím zprostředkování zaměstnání vně nebo přímo v NNO.

Liberecký kraj se také orientuje na zpracovatelský průmysl a v malé míře i na těžbu. Další obory jsou však zastoupeny etněji než v kraji Ústeckém, což dává příležitost znevýhodněným skupinám k nalezení pracovního uplatnění i přesto, že se na území Libereckého kraje nachází podstatně méně množství NNO, které se soustředí na problematiku uplatnitelnosti ohrožených skupin obyvatel v pracovním prostředí (SÚ, 2012a).

6 Případová studie vybrané neziskové organizace

Tato kapitola se zamůže na konkrétní zvolenou NNO, která se již od svého vzniku podílí na aktivní politice zaměstnanosti. V rámci svých cílů a následných činností vyvíjí její jednotlivé nástroje a opatření, aby pomohla svým členům i široké veřejnosti se zdravotním, tělesným i jiným znevýhodněním. Aktivně se snaží o zlepšení a usnadnění jejich životní situace, bojuje proti sociální vyloučenosti takto znevýhodněných lidí, napomáhá jim znovu se plně zapojit do společenského života, zvláště pak v oblasti problematiky uplatnění na trhu práce. Vybranou NNO je občanské sdružení D.R.A.K., nachází se na území Libereckého kraje a sídlo má ve městě Liberci.

Následující podkapitoly nejprve poskytují informace o samotném sdružení, jeho vzniku, členech, aktivitách a jak se organizace konkrétně podílí na podpoře hendikepovaných jedinců v oblasti uplatnitelnosti na trhu práce a jejich celkové samostatnosti. Další podkapitola se zabývá konkrétním příkladem podpory zaměstnávání osob s tělesným hendikepem prostřednictvím projektu, který byl financován ESF a státním rozpočtem.

6.1 Občanské sdružení D.R.A.K.

Občanské sdružení D.R.A.K. vzniklo v roce 2003. Motivem pro jeho založení byla tíživá životní situace, která zasáhla jeho zakladatele a stala se tak prvotním impulsem pro jeho založení. Lidé, kteří o.s. D.R.A.K. založili, tímto způsobem chtěli sdílet své zkušenosti, znalosti a pomáhat veřejnosti, která se dostala do podobné situace (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013a).

Aktivity sdružení jsou různorodé a stojí na stanovených hodnotách, kterými se členové řídí, jsou to **d**omov, **r**odina, **a**ktivita a **k**omunikace, odtud také pochází název o.s. D.R.A.K. Organizace se v rámci svých aktivit zamůže na osoby s tělesným hendikepem, podporuje těl rodině, kteří mají takovýmto způsobem znevýhodněné dítě, nabízí pomoc a zájem jejich rodinám. Aktivity a oblasti podpory, kde o.s. prosazuje zájem a potřeby znevýhodněných skupin obyvatel, jsou velmi široké (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013a).

Ufíl od po átku svého vzniku se sdružení zasazovalo o pomoc p í zvládání hendikepu, kterým jeho lenové nebo také široká veřejnost trpí. Nabízí a poskytuje podporu v následujících oblastech:

- Sociální poradenství

Již samotné odborné sociální poradenství je pro hendikepované osoby nebo jejich rodiny velmi nápomocné. Cílem o.s. je v rámci poradenství zamezit jejich sociální vyloučenosti v důsledku jejich znevýhodnění, navrátit je zpět do samostatného a plnohodnotného života. K neodmyslitelné části sociálního poradenství patří podpora, rady, podávání informací týkající se samotného postižení, poskytování rehabilitačních pomůcek, které jsou nedílnou součástí života hendikepované osoby. Sdružení se v rámci poradenství dále zaměřuje na informace z oblasti možného vzdělávání, vhodného zaměstnání na trhu práce pro jednotlivé osoby a v neposlední řadě se iniciuje ve zprostředkování kontaktů s úřady, odborníky, institucemi aj. (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013b)

- Aktivizační služby

Sociální aktivizační služby jsou v rámci sdružení poskytovány pro dvě skupiny zájemců, první skupinou jsou rodiny s dětmi a do druhé se řadí OZP spolu se seniory. Součástí aktivizačních služeb jsou informační služby, vzdělávací aktivity, činnosti, které zamezují sociální vyloučenosti, služby, které pomáhají nabýt pocit sebevědomí, vlastní soběstačnosti. Sdružení pomáhá při hledání a udržení vhodného zaměstnání, je poskytovatelem různých volnočasových aktivit a činností, které se významným způsobem podílí na integraci do společnosti, prosazení se na trhu práce a při získávání pocitu vlastní potěbnosti, sebevědomí a samostatnosti (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013c).

- Chráněná dílna

V rámci občanského sdružení v současné době existují dvě CHPD, jejichž prostřednictvím se o.s. zapojuje do APZ. Umocňuje zde zaměstnat uchazeče a zvýšit tak jejich samostatnost, vytvořit sociální návyky a dává touto cestou prostor pro uplatnění znevýhodněných osob na trhu práce. V obou CHPD je aktuálně zaměstnáno 30 pracovníků.

innosti v rámci dílen jsou rozmanité, první dílna je vhodná pro pracovní uplatnění tělesně hendikepovaných osob, například inností se převážně skládá z jednoduchých montážních a kompletních pracovních úloh pro automobilový průmysl, druhá dílna podporuje tvorbu innosti jejich členů (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013d).

Pracovníci textilní dílny mají jako náplň práce tvorbu a doručování bytových doplňků, pracovních oděvů a pomůcek, dále je možné v rámci textilní dílny zajistit opravy, úpravy oděvů, vytváření reklamních log, značek atd. (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013e).

V rámci CHPD jsou uskutečňovány pracovní innosti z oblasti potisků na předměty dle přání zákazníka, nejčastěji na oblečení. Pracovníci CHPD dále poskytují služby z oblasti kopírování, zhotovování kroužkových vazeb na dokumenty atd. Při těchtoinnostech je dbáno na ruční práci, která podporuje zručnost, rozvíjí schopnosti a dovednosti hendikepovaných. Pracovníci CHPD kompletují, balí a distribuují jednotlivé obchodní zakázky. Dalšíinnost, kterou jsou vyškolení pracovníci schopni zajistit, je administrativa (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013d).

Každý zdravotně nebo tělesně hendikepovaný jedinec se vchráněné dílně může takovéinnosti, která je v souladu s jeho individuálními schopnostmi, možnostmi a zájmy.

6.2 Projekty realizované občanským sdružením D.R.A.K.

Za dobu svého působení má občanské sdružení hojně zkušenosti s vypracováním a realizací projektů na podporu svých členů a zdravotně, tělesně nebo jiným způsobem hendikepované veřejnosti. Možnost získat finanční zdroje z prostředků ESF se pro sdružení stala významným a často využívaným způsobem financování jeho aktivit.

Prvním projektem, který sdružení realizovalo, byl projekt s názvem Podpora integrace osob pečujících o závislého člena rodiny, byl zahájen v červenci 2009 a úspěšně dokončen v červnu 2010. Projekt se zaměřoval na pomoc lidem, kteří pečují o hendikepovaného člena rodiny, cílem bylo zvýšit možnost uplatnitelnosti pečujících osob na trhu práce prostřednictvím poradenství, rekvalifikací, motiváčních kurzů atd. (ESF v ČR, 2009).

Druhý projekt, jehož cílovou skupinou byli tělesně postižení, probíhal od listopadu 2010 do června 2012 a nesl název Práce bez bariér v Libereckém kraji. Sdružení na jeho realizaci využilo významnou finanční podporou z ESF (ESF v ČR, 2010).

V současné době probíhají ve sdružení tři projekty. První aktuální projekt byl zahájen v prosinci 2011 a bude ukončen v říjnu letošního roku, jedná se o projekt s názvem Vracíme se mezi Vás a jeho cílovou skupinou jsou opatrované osoby (ESF v ČR, 2011a). Následoval projekt S D.R.A.K.em do práce, který byl zahájen v červenci 2012 a ukončení je stanoveno na prosinec 2013, cílovou skupinou jsou tělesně postižení a místem realizace je Liberecký kraj (ESF v ČR, 2012a). Posledním probíhajícím projektem je projekt S inovací k dobré praxi úspěšných rakouských zkušeností v oblasti zaměstnávání tělesně postižených a opatrovaných osob, jedná se o mezinárodní projekt, který probíhá ve spolupráci s rakouskou organizací, cílovými skupinami jsou tělesně postižení v Libereckém kraji, opatrované o blízké hendikepované osoby a pracovníci sdružení D.R.A.K. Projekt probíhá od září 2012 do října 2014 (ESF v ČR, 2012b).

6.2.1 Projekt S D.R.A.K.em do práce

V této podkapitole se diplomová práce zamůže na zahájení, průběh, plánované ukončení a dosažené výsledky aktuálně realizovaného projektu S D.R.A.K.em do práce, jehož prostřednictvím vedoucí pracovníci o.s. D.R.A.K. podporují tělesně znevýhodněné osoby nejen v rámci své organizace, ale umožníují také zájemcům z celého Libereckého kraje, aby se zapojili do projektu, rozšířili tak své schopnosti, dovednosti a zvýšili své šance na trhu práce při hledání vhodného zaměstnání.

Realizovaný projekt S D.R.A.K.em do práce (dále jen projekt) je financován ze zdrojů ESF a státního rozpočtu v částce 3 001 944 Kč. Projekt byl podán po úspěšném výzvy k předkládání projektů v rámci OP LZZ s prioritní osou a oblastí podpory Posílení aktivních politik zaměstnanosti (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f).

Dle informací získaných z rozhovoru se sociální pracovníci sdružení Mgr. Radkou Mikulovou, vedoucí pracovníci sdružení, jejichž pracovní náplň se vztahuje k této oblasti,

p edkládají projekty, které chce o.s. realizovat s cílem podpo it nejen své leny, ale také znevýhodn nou ve ejnost a vyuflít tak finan ní pomoc na jejich podporu. Vedoucí pracovníci si informace o mofnosti podat projekt, v rámci výzev OP, vyhledávají na webových stránkách ESF.

P edlofení projektu, seznámení s jeho obsahem a plánovanými aktivitami, kterými budou jeho ú astníci z ad t lesn hendikepovaných procházet s cílem zlep-it své mofnosti na trhu práce, pr b h projektu a plánované ukon ení je zachyceno v následujících bodech:

- Výzva k p edkládání projekt

Samotná výzva obsahuje podstatné informace pro fladatele. Uvádí seznam podporovaných aktivit, které jsou v rámci projekt financovány (nap . rekvalifikace, poradenství, bilan ní a pracovní diagnostika aj.), cílové skupiny, na které je mofné projekty situovat, vymezuje fladatele, kte í mohou v rámci výzvy fládat o finan ní podporu (nap . NNO, vzd lávací, poradenské instituce aj.), ur uje minimální a maximální finan ní podporu, udává maximální vý-i hrazených výdaj na jednotlivé slufby a zboflí, definuje území, na kterém je mofné projekty realizovat, dobu trvání projektu aj. P i realizaci schváleného projektu jednotliví fladatelé vyhotovují monitorovací zprávy ó podávají informace o zahájení, pr b hu a záv re né fázi projektu (ESF v R, 2011b).

Sdrufení p edlofilo projekt s vý-e uvedenými údaji, konkrétními pofladavky a specifikacemi pro pot eby projektu.

- Popis projektu

Projekt, jehofl cílovou skupinou jsou uchaze í a zájemci o PM, osoby s t lesným postífením, které pat í díky svému omezení hybnosti ke znevýhodn ným skupinám obyvatel nejen z hlediska uplatn ní na trhu práce, je plánován na 18 m síc . Práv tato skupina obyvatel je nep ízniv ovlivn na svým t lesným omezením a je pro n velmi sloflité najít vhodné zam stnání. O.s. chce touto cestou podpo it 22 lidí, kte í vstoupí do projektu, a nalézt pracovní uplatn ní pro 6 ú astník (ESF v R, 2012a).

- Cíl a cílová skupina projektu

Primárním cílem projektu je, prostřednictvím souhrnné nabídky různých aktivit typu motivačního kurzu, bilanční a pracovní diagnostiky, praktické, ale i teoretické rekvalifikace a následného zprostředkování pracovního uplatnění, zvýšit zaměstnatelnost tělesně znevýhodněných skupin obyvatel. Důležitými cíli jsou podpora nezávislosti, samostatnosti, sjednání praxe, zvýšení možností účastí hendikepovaných osob na dalším vzdělávání. Cílovou skupinou jsou uchazeči o zaměstnání, kteří trpí tělesným postižením kombinovaným se zdravotními omezeními (ESF v ČR, 2012a).

- Průběh projektu

Realizace projektu v praxi se skládá z řady komplexních aktivit. Projekt byl navrhnut pro Liberecký kraj, proto se projektu účastní nejen uchazeči z o.s. Pracovníci sdružení kontaktovali v průběhu měsíce července a srpna 2012 možné účastníky s využitím vzájemné spolupráce s ÚP a dalšími NNO (ESF v ČR, 2012a).

V první části samotné realizace projektu proběhla účastníci motivacím kurzem, konkrétně **kurzem zvyšování osobní efektivity**, jehož cílem bylo připravit účastníky na jejich budoucí účast v pracovním prostředí a zvýšit jejich sebevědomí. Kurz byl zahájen 24. září 2012. V rámci kurzu byly identifikovány potřeby a analyzovány potíže, kterými účastníci trpěli. Účastníkům byla předložena problematika trhu práce, požadavky poptávky po pracovnících a seznámení s dostupnými PM, v další části si účastníci proběhli pohovorem šňane i stož a vyzkoušeli si napsat životopis, byly posilovány jejich komunikační schopnosti a soběstačnost (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f).

Účastníci proběhli následně **diagnostikou a poradenstvím**. Diagnostická část zahrnovala diagnostiku bilanční a pracovní. Byl zjištěn osobní potenciál, schopnosti a dovednosti účastníků, jejich pracovní rozvoj a uplatnění. Poradenství úzce navazovalo na dokončenou diagnostiku. Aktivita probíhala od září do října 2012 (ESF v ČR, 2012a). Předmětem diagnostiky a poradenství bylo tedy zjistit osobnostní a pracovní potenciál účastníků, jejich přednosti a nedostatky, následovala snaha o eliminaci nedostatků, nalezení pracovního uplatnění, které by bylo vhodné pro konkrétní osobu atd.

V rámci **společné rekvalifikace** bylo prokolen a úspěšně dokončilo rekvalifikace celkem 20 účastníků. Rekvalifikace probíhaly od listopadu do ledna 2013. Předmětem byly kurzy IT ve dvou úrovních: počítačový kurz Obsluha osobního počítače probíhal od listopadu do prosince ve 3 skupinách počítačových účastníků. Účastníci získali praktické znalosti z oblasti MS Office, internetu, elektronické pošty atd. Druhou úrovní kurzu byla Obsluha osobního počítače se zaměřením na grafické práce. V případě druhé úrovně kurzu byla předpokládána alespoň základní znalost práce na počítači. Kurzu se účastnilo 5 uchazečů (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f).

Následující částí realizovaného projektu byly **modulové rekvalifikace**. Modulových rekvalifikací se účastnilo 15 uchazečů, do každého modulu vstoupilo 5 účastníků, kteří byli vedoucími pracovníky sdružení zvoleni jako vhodní kandidáti. Plánovaným koncem modulových rekvalifikací je březen 2013. Rekvalifikace se skládají z následujících modulů (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f):

A. Používání vyřezávacích strojů

Rekvalifikace v oblasti používání vyřezávacích strojů byla do projektu zahrnuta na základě konzultace s ÚP v Liberci, který zaznamenal zvýšenou poptávku firem po pracovnících, kteří ovládají obsluhu vyřezávacích strojů, z důvodu obnovy textilní výroby. I samo o.s. obdrželo vyřezávací požadavky objednávek, které jsou v rámci CHPD vyřezávány na vyřezávacím stroji.

B. Kurz administrativní pracovník/ce

Cílem rekvalifikace v administrativě je, aby účastníci získali znalosti v telefonické a emailové komunikaci. Účastníci budou seznámeni s doklady, písemnostmi a jejich podstatnými náležitostmi, v neposlední řadě se naučí základy obchodní korespondence.

C. Kurz operátor call centra

Účastníci kurzu projdou rekvalifikací v oblasti zásad telefonické komunikace, obchodního jednání, telemarketingu, osvojí si komunikační dovednosti v oblasti argumentování a přesvědčování atd. Součástí je i praktická zkouška komunikace po telefonu.

V měsíci dubnu budou v rámci projektu probíhat dvoutýdenní **odborné praxe**, které budou navazovat na absolvovaný druh rekvalifikace A a B. Tyto i rekvalifikovaní uchazeči, z oblasti obsluhy výrobního stroje, mají zajištěnou praxi ve sdružení a tyto i absolventi kurzu administrativy budou praxi vykonávat v organizacích v Liberci a Jablonci nad Nisou (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f).

Poslední částí projektu je **zprostředkování pracovního uplatnění**. Tyto i úspěšnými účastníky rekvalifikace budou zaměstnání na nových PM a dva účastníci se do pracovního prostředí zapojí již na existujícím místě (Občanské sdružení D.R.A.K., 2013f). Dle informací od Mgr. Radky Mikulové, v současné době má (březen 2013) již jeden účastník projektu zaměstnání v Liberci zajištěno a pro tyto i osoby jsou zaměstnání předmetem jednání.

Dle informací od Mgr. Radky Mikulové: sdružení podává nejprve monitorovací zprávu o zahájení projektu, dále průběžné zprávy a závěrečnou monitorovací zprávu po ukončení všech činností, které se k projektu vztahují.

Možnost uplatnění na financování projektu z ESF, z oblasti problematiky politiky zaměstnanosti znevýhodněných i ohrožených obyvatel, je pro NNO velkou přínalostí. Své aktivity soustředí na osoby, které jsou postihnuty sociálním vyloučením a mají problémy s integrací do společnosti, především na trhu práce. D.R.A.K. má v oblasti zpracování a realizace projektu s podporou ESF již hojnou zkušenost. Aktivity o.s. se osvědčily a pomohly tak zvýšit kvalifikaci, nalézt vhodné pracovní uplatnění nebo poskytnout přínalost, kde by se mohli tyto lidé sdruřovat, realizovat a mít přímý kontakt s okolím a společností.

Přesto je stav zaměstnanosti jedinců, na které se NNO zaměřuje, neuspokojivý. Situaci a možnosti znevýhodněných osob, nejen ze sdružení D.R.A.K., plně se integrovat ve společnost a na trhu práce, by již pozitivním způsobem ovlivnila i větší angažovanost firem, kde by mohli znevýhodněné občané nalézt pracovní uplatnění, a to nejen v rámci Liberce, kde sdružení působí.

Závěr

Nevládní neziskové organizace mají ve společnosti specifické a nenahraditelné postavení. Tvoří obraz stavu a vývoje demokratické společnosti, jsou významnými subjekty, které své aktivity zaměřují na minoritní, znevýhodněné skupiny obyvatel, pomáhají tak nejen tlumočit jejich myšlenky, potřeby a názory, ale jsou také důležitými prostředníky, díky nimž se mohou určité skupiny osob realizovat, rozvíjet, budovat důvěru v sebe sama, udržovat kontakt s okolím, zapojit se do plnohodnotného a nezávislého života ve společnosti.

Cílem diplomové práce bylo zmapovat vývoj nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti v závislosti na zapojování nevládních neziskových organizací v České republice. V rámci sledovaného období s využitím statistických dat a analýz zhodnotit rozdíly v zapojování nevládních neziskových organizací do aktivní politiky zaměstnanosti v Libereckém a Ústeckém kraji, posoudit vzájemné vazby, odlišnosti a faktory, které mohly daný vývoj ovlivnit.

V první části se diplomová práce soustředila na teoretická fakta, objasnila funkce a cíle neziskových organizací ve společnosti. Dále se zabývala vztahem občanského sektoru, státu a trhu, zdůraznila významnou a jedinečnou roli, kterou ve společnosti NNO zastávají. Zaměřila se na oblasti, kde realizují svou rozmanitou činnost a následně navázala problematikou politiky zaměstnanosti, ve které se také aktivně participují.

Ve druhé části byl ve sledovaném období zmapován počet NNO, které se v ČR prostřednictvím svých činností zapojují do aktivní politiky zaměstnanosti, s využitím jejich nástrojů a opatření podporují znevýhodněné skupiny obyvatel ve vzdělávání, zvyšování a upevňování znalostí, schopností, nezávislosti a v další oblasti aktivit, které jsou nepostradatelnou pomocí při jejich integraci na trh práce. Prostřednictvím statistických dat a analýz byl sledován vývoj nástrojů a opatření aktivní politiky zaměstnanosti v rámci celé

ČR, se zvláštním zaměřením na vývoj v Libereckém a Ústeckém kraji. Pozornost byla věnována odlišnostem a faktorům, které mohly tento vývoj ovlivnit, případně jak. Důraz byl kladen na financování NNO, díky nimž mohou realizovat své cíle a poslání, zvláště

pak na p íleflitost vyufflít finan ní podporu z fondu EU, konkrétn z ESF, který umo fl uje
lenským stát m aplikovat jeho zdroje a podpo it tak své politiky zam stanosti. Tímto
krokem se pro NNO otev ela nová cesta k zefektivn ní jejich aktivit. Praktická ást
diplomové práce byla zakon ena p ípadovou studií NNO, na které byly prezentovány
konkrétní metody, jimi fl tato organizace podporuje znevýhodn né osoby v jejich rozvoji,
seberealizaci, samostatnosti, jakým zp sobem jim pomáhá p i uplat ování na trhu práce
a v ad dal-ích inností, díky nim fl se tato NNO podílí na aktivní politice zam stanosti.

Po zmapování po tu NNO, které se ve sledovaném období zapojovaly do aktivní politiky
zam stanosti na území R, lze s p íhlédnutím k jejich potenciálu a nepostradatelnosti
v této konkrétní oblasti konstatovat, fl je jejich po et nedostate ný. V rámci období byla
vypozorována ada faktor , je fl ovlivnily vznik a innosti NNO, které se následn odrazily
v jejich p ístupu k politice zam stanosti a jejím vývoji. Za významný impulz lze
pova ovovat vstup R do Evropské unie ó tento moment ovlivnil celou oblast zam stanosti,
p edev-ím se NNO otev ely nové finan ní zdroje. Dal-ím faktorem byla celosv tová
hospodá ská a ekonomická krize. Z odborných analýz a statistických dat vyplynul záv r, fl
tato krize ovlivnila ve v t-í mí e trh práce a zam stanost osob bez znevýhodn ní, ne fl ty
jedince, kte í tvo í cílovou skupinu sledovaných NNO. D vodem byly zm n né po fladavky
poptávky po práci a innosti NNO, které se zam ily na znevýhodn né osoby, efektivn
vyufflivaly dostupné finan ní prost edky (zvlá-t pak zdroje z ESF), ú inn aplikovaly
nástroje a opat ení aktivní politiky zam stanosti dle pot eb jejich len a situace na trhu.
NNO byly ovlivn ny také legislativou a individuální situací v regionu. Regionální
odli-nosti byly zhodnoceny v rámci Ústeckého a Libereckého kraje. Na Ústecký kraj,
známý svou dlouhodob nadpr m rnou nezam staností, byla soust ed na v t-í pozornost,
kraji se dostalo výrazn j-í finan ní podpory, podstatn etn j-í výskyt NNO (v porovnání
s Libereckým krajem) umo fl oval zam ení pozornosti na -ir-í okruh znevýhodn ných,
efektivn j-í a etn j-í vyufflítí nástroj s opat eními podpory zam stanosti, a tak
nezam stanost znevýhodn ných osob, z hlediska podílu na celkové nezam stanosti,
dosáhla srovnatelné úrovn s Libereckým krajem.

NNO mají v oblasti politiky zam stanosti velký potenciál, je t eba jejich innosti
podporovat a intenzivn ji rozvíjet spoluprací neziskového, soukromého sektoru i státu.

Seznam poufíté literatury

Ti-t né zdroje

BORIS, Elisabeth and Rachel MOSHER-WILLIAMS. Nonprofit Advocacy Organisations: Assessing the Definitions, Classifications, and Data. In: POSPÍŠIL, M. et al. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, s. 4. ISBN 978-80-904150-3-4.

BOUKAL, P., 2009. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. 1. vyd. Praha: VUTIUM v Praze, Oeconomica, 2009, s. 19-22, 71. ISBN 978-80-245-1650-9.

CLEMENS, Elisabeth S. The Constitution of Citizens: Political Theories of Nonprofit Organizations. In: POWELL, Walter W. and Richard STEINBERG. *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. 2nd ed. New Haven and London: Yale University Press, 2006, p. 210. ISBN 978-0-300-10903-0.

ESPING-ANDERSEN, G. The Three Worlds of Welfare Capitalism. In: PIERSON, Christopher and Francis G. CASTLES. *The Welfare State Reader*. 2nd ed. Cambridge: Polity Press, 2006, p. 161-171. ISBN 0-7456-3555-5.

FRIŠ, P. a kol., 2000. *Strategie rozvoje neziskového sektoru*. Praha: Fórum dárců, 2000, s. 52-53, 56.

FRIŠ, P., R. GOULLI a kol., 2001. *Neziskový sektor v ČR*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 7, 14-16. ISBN 80-86432-04-1.

FRUMKIN, Peter, 2005. *On Being Nonprofit: a Conceptual and Policy Primer*. Ilustrované vydání, dotisk. Harvard University Press, 2005, p. 25. ISBN 0-674-01835-4.

GALASKIEWICZ, J., M. SINCLAIR COLMAN. Collaboration between Corporations and Nonprofit Organizations. In: POWELL, Walter W. and Richard STEINBERG.

The Nonprofit Sector: A Research Handbook. 2nd ed. New Haven and London: Yale University Press, 2006, p. 181-195. ISBN 978-0-300-10903-0.

KENDALL, Jeremy, 2003. *The Voluntary Sector: Comparative Perspectives in the UK*. 1. ed. New York: Routledge, 2003. ISBN 0-415-30975-1.

KRAMER, Ralph M., 1981. *Voluntary Agencies in the Welfare State*. Ilustrované vydání. Berkley, Los Angeles, London: University of California Press, 1981, p. 173ff, 234. ISBN 0-520-04290-5.

LAND, Kenneth C. Social Indicators for Assessing the Impact of the Independent, Non-for-Profit Sector of Society. In: FLYNN, P., Virginia A. HODGKINSON. *Measuring the Impact of the Nonprofit Sector*, eds. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001, p. 66. ISBN 0-306-46548-5.

POSPÍŠIL, M., M. NEUMAYR, S. TĚKARABELOVÁ aj., 2009. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, s. 4-9. ISBN 978-80-904150-3-4.

POTÍŠEK, M., 1997. *Nejen trh: role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1997, s. 65. ISBN 80-85850-26-5.

POTÍŠEK, M. a kol., 2005. *Veřejná politika*. Upravené, doplněné a aktualizované vydání v českém jazyce. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2005, s. 87-91. ISBN 80-86429-50-4.

ROSE-ACKERMAN, Susan and James ESTELLE. The Nonprofit Enterprise in Market Economics. In: POSPÍŠIL, M. et al. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru, 2009, p. 4. ISBN 978-80-904150-3-4.

SKOVAJSA, M. a kol., 2010. *Obanský sektor: organizovaná obanská společnost v české republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 30-37, 71-101, 109. ISBN 978-80-7367-681-0.

SMITH, Steven R. and Kirsten GRØNBJERG. Scope and Theory of Government-Nonprofit Relations. In: POWELL, Walter W. and Richard STEINBERG. *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. 2nd ed. New Haven and London: Yale University Press, 2006, p. 222-239. ISBN 978-0-300-10903-0.

TELEC, I., 1998. *Spolkové právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck Praha, 1998, s. 85-98. ISBN 80-7179-194-6.

VÁCLAVÍKOVÁ, A., H. KOLIBOVÁ, A. KUBICOVÁ, 2009. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. 1. vyd. Opava: OPTYS, 2009, s. 89, 108-109, 117. ISBN 978-80-85819-76-2.

WOLPERT, J. The Distributional Impacts of Nonprofits and Philanthropy. In: FLYNN, P., Virginia A. HODGKINSON. *Measuring the Impact of the Nonprofit Sector*, eds. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers, 2001, p. 130. ISBN 0-306-46548-5.

Elektronické zdroje

Borovice.cz. *Vize a legislativa o základ pro rozvoj nestátního neziskového sektoru* [online]. 2012 [vid. 2012-10-20]. Dostupné z: <http://www.borovice.cz/file/33783/vize-a-legislativa-zaklad-pro-rozvoj-nestatniho-neziskoveho-sektoru.doc>

CVNS. *Mezinárodní klasifikace neziskových organizací* [online]. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2004, s. 6 [vid. 2013-02-10] Dostupné z: http://www.e-cvns.cz/soubory_diskuse/preklad_ICNPO_podrobne.pdf

Česko. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších novel v . zákon . Praha: Dashöfer, 2007, s. 2, 38-44. Dostupné také z: portal.mpsv.cz/sz/obecne/prav_predpisy/akt_zneni/z_435_2004

SÚ. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2006* [online]. Liberec: český statistický úřad, 2006a [vid. 2013-03-01]. ISBN 80-250-1362-6. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3E0049E3D6/\\$File/13-5101-06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3E0049E3D6/$File/13-5101-06.pdf)

SÚ. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2009* [online]. Liberec: český statistický úřad, 2009a [vid. 2013-02-28]. ISBN 978-80-250-1978-8. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/7F00417757/\\$File/t-511011-09.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/7F00417757/$File/t-511011-09.pdf)

SÚ. *Statistická ročenka Libereckého kraje 2012* [online]. Liberec: český statistický úřad, 2012a [vid. 2013-03-04]. ISBN 978-80-250-2262-7. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FD3DC/\\$File/511011-12.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FD3DC/$File/511011-12.pdf)

SÚ. *Statistická ročenka Ústeckého kraje 2006* [online]. Ústí nad Labem: český statistický úřad, 2006b [vid. 2013-03-04]. ISBN 80-250-1352-9. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3A0039E637/\\$File/13-4201-06.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3A0039E637/$File/13-4201-06.pdf)

SÚ. *Statistická ročenka Ústeckého kraje 2009* [online]. Ústí nad Labem: český statistický úřad, 2009b [vid. 2013-03-04]. ISBN 978-80-250-1977-1. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/D800298648/\\$File/42101109.pdf](http://www.czso.cz/csu/2009edicniplan.nsf/t/D800298648/$File/42101109.pdf)

SÚ. *Statistická ročenka Ústeckého kraje 2012* [online]. Ústí nad Labem: český statistický úřad, 2012b [vid. 2013-03-09]. ISBN 978-80-250-2261-0. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FD8F8/\\$File/42101112.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/D0003FD8F8/$File/42101112.pdf)

ESF v R. *Podpora integrace osob pečujících o závislého člena rodiny* [online]. Praha: MPSV ČR, 2009 [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/podpora-integrace-osob-pecujicich-o-zavisleho-clena-rodiny>

ESF v R. *Práce bez bariér v Libereckém kraji* [online]. Praha: MPSV ČR, 2010 [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/prace-bez-barier-v-libereckem-kraji>

ESF v R. *Vracíme se mezi Vás* [online]. Praha: MPSV R, 2011a [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/vracime-se-mezi-vas>

ESF v R. *Text výzvy . 47* [online]. Praha: MPSV R, 2011b [vid. 2013-03-15]. Dostupné v pdf z: http://www.esfcr.cz/file/8042_2_1/

ESF v R. *S D.R.A.K.em do práce* [online]. Praha: MPSV R, 2012a [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/s-d-r-a-k-em-do-prace>

ESF v R. *S inovací k dobré praxi ó p enos rakouských zku-eností v oblasti zam stnávání t lesné postífených a pe ujících osob* [online]. Praha: MPSV R, 2012b [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/s-inovaci-k-dobre-praxi-prenos-rakouskych-zkusenosti-v>

ESF v R. *Evropský sociální fond v R* [online]. Praha: MPSV R, 2013a [vid. 2013-02-20]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>

ESF v R. *Opera ní programy 2004-2006* [online]. Praha: MPSV R, 2013 [vid. 2013-02-19]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/04-06>

ESF v R. *Opera ní programy 2007-2013* [online]. Praha: MPSV R, 2013 [vid. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/07-13>

ESF v R. *OP Lidské zdroje a zam stnanost* [online]. Praha: MPSV R, 2013b [vid. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/07-13/oplzz>

ESF v R. *OP Praha ó Adaptabilita* [online]. Praha: MPSV R, 2013c [vid. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/07-13/oppa>

ESF v R. *OP Vzd lávání pro konkurenceschopnost* [online]. Praha: MPSV R, 2013d [vid. 2013-02-22]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/07-13/opvk>

HAJDUCH, O. Srovnání kraj podle velikosti a po tu obyvatel (v . Prahy). In: *Geografický web* [online]. Aktualizováno 2011-02-15 [vid. 2013-03-09]. Dostupné z: <http://www.hajduch.net/cesko/regiony>

HYÁNEK, V., S. TĚKARABELOVÁ, M. EFiUCHOVÁ. *Rozbor financování nestátních neziskových organizací z vybraných veřejných rozpočtů (metody, problémy, řešení)* [online]. 1. vyd. Brno: CVNS, 2005, s. 9 [vid. 2013-02-20]. ISBN 80-239-5262-5. Dostupné z: https://docs.google.com/viewer?url=http://www.e-cvns.cz/soubory/Rozbor_metody_problemy_reseni.pdf&chrome=true

JACHANOVÁ, M. *Hodnocení smyslu kooperace úřadu práce s neziskovými organizacemi v otázkách podpory zaměstnanosti osob zdravotně znevýhodněných z pohledu pracovníků úřadu práce Olomouckého kraje* [online]. Brno, 2011, s. 43 [vid. 2013-02-10]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/364808/fss_m/Jachanova_diplomova_prace.doc

KAMMERHOFER, CH. Politika zaměstnanosti. In: *Evropský parlament* [online]. Srpen, 2008 [vid. 2013-02-19]. Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/socialemploy/article_7286_cs.htm

KOLMAN, P. Správa na úseku zaměstnanosti. *Veřejná správa: týdeník vlády ČR* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2008, č. 13 [vid. 2013-02-12]. ISSN 1213-6581. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/sprava-na-useku-zamestnanosti.aspx>

LABOUTKOVÁ, M., 2009. The Establishment of NGOs as One Growing Part of Developing Interest Groups in the Czech Republic. *E+M Ekonomie a management*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2009, p. 14-30 [vid. 2012-12-14]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/195471011/13AFE5368E44AB32379/2?accountid=17116>

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Programovací období* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2013 [vid. 2013-05-02]. Dostupné z: <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Informace-a-dokumenty/Glosar/P/Programovaci-obdobi>

MPSV. *erpání finančních prostředků na nástroje APZ v jednotlivých krajích v roce 2004* [online]. Praha: MPSV R, 2004 [vid. 2013-02-24]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2004/prilohy_rok2004_19.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2004* [online]. Praha: MPSV R, 2005 [vid. 2013-02-24]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2004/analiza_zam_nezam_rok_2004.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2006* [online]. Praha: MPSV R, 2007 [vid. 2013-02-24]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2006/Analiza0612.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2007* [online]. Praha: MPSV R, 2008 [vid. 2013-03-06]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2007/Anal2007.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2008* [online]. Praha: MPSV R, 2009 [vid. 2013-02-23]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2008/Anal2008.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2009* [online]. Praha: MPSV R, 2010 [vid. 2013-03-05]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2009/Anal2009.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2010* [online]. Praha: MPSV R, 2011 [vid. 2013-03-05]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2010/Anal2010.pdf

MPSV. *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v roce 2011* [online]. Praha: MPSV R, 2012 [vid. 2013-03-07]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace/rok2011/Anal2011.pdf

MPSV. *Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti* [online]. Praha: MPSV, 2013a [vid. 2013-02-12]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>

MPSV. *Situace na trhu práce* [online]. Praha: MPSV, 2013b [vid. 2013-02-18]. Dostupné z: http://portal.mpsv.cz/sz/politikazamest/trh_prace

MV, R. *Evidence NNO* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra, 2012. [vid. 2013-02-16]. Dostupné z: <http://www.isnno.cz/EvidenceNNOV10001/DesignPages/SeznamNNO.aspx>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *O nás* [online]. 2013a, [vid. 2013-03-12]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/o-nas/>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *Odborné sociální poradenství* [online]. 2013b, [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/odborne-socialni-poradenstvi/>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *Sociální aktivizace služby* [online]. 2013c, [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/sas-pro-rodiny-s-detmi/>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *Chráněné dílny* [online]. 2013d, [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/chanene-dilny/>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *Textilní dílna* [online]. 2013e, [vid. 2013-03-13]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/textilni-dilna/>

Ob anské sdružení D.R.A.K. *S D.R.A.K.em do práce* [online]. 2013f, [vid. 2013-03-15]. Dostupné z: <http://www.sdruzenidrak.org/cs/s-drakem-do-prace/>

SALAMON, Lester M., Leslie C. HEMS et al., 2000. *The Nonprofit Sector: For What and for Whom?* [online]. Working papers of the Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, no. 37. Baltimore: The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2000, p. 6 [vid. 2012-12-21]. ISBN 1-886333-44-0. Dostupné z: http://ccss.jhu.edu/wp-content/uploads/downloads/2011/09/CNP_WP37_2000.pdf

VRBKOVÁ, K. Význam zaměstnání pro zdravotně postižené a jejich uplácování program aktivní politiky zaměstnanosti. In: WINKLER, J., L. KLIMPLOVÁ (eds.). *Nová sociální rizika na trhu práce a potřeby reformy české veřejné politiky* [online]. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 68-70 [vid. 2013-02-11]. ISBN 978-80-210-5352-6. Dostupné z: http://mopo-cz.eu/Filebank/File/publikace_2010_obsah.pdf

VYMETAL, D. Security and Financial Viability of Mixed Networks Consisting of Production and Test Environments. *Management v teórii a praxi* [online]. 2007, ročník 3, číslo 3, s. 4-10 [vid. 2008-01-18]. Dostupné z: <http://casopisy.euke.sk/mtp/clanky/3-2007/1.vymetal.pdf>

Ostatní zdroje

Osobní rozhovor s Mgr. Radkou Mikulovou, sociální pracovnící v občanském sdružení D.R.A.K., 6. března 2013 v Liberci.